

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОГО ЮРИДИЧНОГО
ДИСКУРСУ
(НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359 ф
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.055 Романські мови та
літератури (переклад включно), перша
- французька
освітньо-професійної програми
Мова і література (французька)
Степанян Анна Степанівна

Керівник к.ф.н., доц. Уділова Т.М.

Рецензент к.ф.н., доц. Стуліна Є.В.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра романської філології і перекладу

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша - французька

Освітня програма Мова і література (французька)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Шаргай І.Є., к.ф.н., доц

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
СТЕПАНЯН АННИ СТЕПАНІВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Особливості французького юридичного дискурсу (на прикладі міжнародних документів)»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Уділова Тетяна Миколаївна к.ф.н., доцент

затверджена наказом ЗНУ від «23» квітня 2020 року № 483-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 07.12.2020.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) теоретичний матеріал: Дементьєва В.В., Карасика В.І. Кожем'якіна, Е.А., Красіна М.Н. Кубрякова Е.С. Макарова М. Л., Арутюнова Н.Д.; фактичний матеріал: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. (Déclaration universelle des droits de l'homme).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1) дослідити підходи до розуміння поняття «дискурс»;

2) визначити особливості дискурсивного аналізу;

3) виявити класифікацію дискурсу;

4) визначити специфіку юридичного дискурсу;

5) проаналізувати жанрову класифікацію у дискурсивному аналізі;

б) дослідити побудову документу та специфіку термінології у «Déclaration universelle des droits de l'homme».

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	24.04.2020	24.05.2020
Розділ 1	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	25.05.2020	25.05.2020
Розділ 2	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	10.06.2020	10.06.2020
Висновки	Уділова Т. М., к.ф.н., доц.	10.11.2020	10.11.2020

б. Дата видачі завдання 24.04.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Срок виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	квітень 2020	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	квітень 2020	виконано
3.	Написання вступу	травень 2020	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	червень 2020	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2020	виконано
6.	Формулювання висновків	вересень 2020	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2020	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	виконано
9.	Захист	грудень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

А.С. Степанян

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Т.М.Уділова

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____

Т. М. Уділова

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 66 стор., 69 джерела.

Об'єкт дослідження: мовні засоби вираження юридичного дискурсу міжнародних документів французькою мовою.

Мета роботи: аналіз французької юридичної термінології у міжнародних документах, таких як «Déclaration universelle des droits de l'homme».

Теоретико-методологічні засади: роботи наступних науковців, як В. В. Алімов, Н. В. Артикуца, Атарщикова, Д. Х. Баранник, О. В. Бородіна, М. Б. Вербенец, Д. Гавура, І. Є. Галяшина, Н. К. Гарбовський, А. Л. Гідора та інші.

Отримані результати: французький юридичний дискурс є особливим видом спілкування. Обраний тип юридичного дискурсу об'єктивується у формі текстових документів, в даному випадку міжнародних документів, до яких належить декларація.

Він слугує методом для розробки правових стандартів і є джерелом міжнародних зобов'язань. В ході дослідження було виявлено, що в заявах викладаються позиції щодо конкретної проблеми, викладаються політичні принципи; міжнародні відносини або міжнародне право.

Особливості структури Декларації полягають насамперед у структурній ієрархії інформації.

Юридичні терміни - це мовні засоби здійснення впливу, переконання читача, привернення уваги до проблем. Термінологічна система Загальної декларації прав людини поділяється на дві загальні групи за сферами використання та структурними характеристиками.

За сферами застосування термінологія в Декларації складається з 2 основних типів, які є найбільш поширеними - загально-правові терміни та спеціальні юридичні терміни.

З точки зору структури юридичні терміни документа виражаються в основному іменами або іменними групами, в яких імена містять один або два доповнення.

Ключові слова: *юридичний дискурс, вплив, норма, термін, мовні засоби, юридична лексика, жанри юридичного дискурсу, політичні принципи, міжнародне право, лексичні засоби.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	7
ДЕФІНІЦІЯ ТА ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ДИСКУРС.....	7
1.1 Підходи до розуміння поняття «дискурс».....	7
1.2 Особливості дискурсивного аналізу.....	11
1.3 Класифікація дискурсу.....	13
1.4 Розуміння терміна «юридичний дискурс».....	19
1.4.1. Комунікативна установка поняття юридичного дискурсу.....	25
1.4.2 Жанрова специфіка юридичного дискурсу.....	28
РОЗДІЛ 2	34
СПЕЦИФІКА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	34
2.1 Типи міжнародно-правових актів.....	34
2.2 Особливості Декларації прав людини або Déclaration universelle des droits de l'homme.....	40
2.2.1 Побудова документу.....	44
2.2.2 Специфіка термінології.....	47
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах євроінтеграційних напрямів та розширення економічного, культурного і гуманітарного співробітництва України і ЄС, необхідним є постійне зміцнення взаємодії договірно-правової бази, перманентне зближення і гармонізація національних законодавств. Також для процвітання та гармонічного розвитку світової спільноти необхідно приймати конвенції та законодавчі акти, які сприяли б продуктивній співпраці країн і допомагали підвищити їх рівень життя та економічний добробут.

Саме правильне відтворення лінгвопрагматичних особливостей дає змогу досягти чіткого розуміння і адекватного представлення інформації юридичного характеру в рамках однієї мови та досягнення бажаних комунікативних цілей у сфері як лінгвістики, так і права. З огляду на мультинаціональність та мультикультуризм сучасного суспільства, питання аналізу юридичних текстів постає як ніколи важливим, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Теоретико-методологічні засади: аналізом мовних особливостей юридичного дискурсу займалися такі науковці, як В. В. Алімов, Н. В. Артикуца, Атарщикова, Д. Х. Баранник, О. В. Бородіна, М. Б. Вербенец, Д. Гавура, І. Є. Галяшина, Н. К. Гарбовський, А. Л. Гідора та інші.

Незважаючи на відносно велику кількість робіт, присвячених цій тематиці, ця проблема все ще не була повністю висвітлена у межах дослідження юридичних текстів.

Мета дипломної роботи – дослідити особливості французького юридичного дискурсу, на прикладі міжнародного документа, а саме «*Déclaration universelle des droits de l'homme*».

Мета формулює завдання:

- дослідити підходи до розуміння поняття «дискурс»;
- визначити особливості дискурсивного аналізу;
- виявити класифікацію дискурсу;
- визначити специфіку юридичного дискурсу;
- проаналізувати жанрову класифікацію у юридичному дискурсі;
- провести аналіз типів міжнародно-правових актів;
- дослідити побудову та специфіку термінології документу «*Déclaration universelle des droits de l'homme*».

Об'єкт дипломної роботи - мовні засоби вираження юридичного дискурсу франкомовних юридичних текстів.

Предмет дослідження: структурні, лексичні, граматичні особливості франкомовного юридичного тексту «*Déclaration universelle des droits de l'homme*».

Матеріал дослідження: у якості прикладу міжнародних документів обрано Загальну декларацію прав людини від 10 грудня 1948 р. (*Déclaration universelle des droits de l'homme*).

У ході дослідження використовувалися такі **методи:** зіставний та описовий методи аналізу дискурсивних особливостей тексту міжнародного документа французькою мовою; суцільний відбір термінів і класифікація матеріалу зумовили використання прийому лінгвістичного спостереження (виділення різних типів компонентів); узагальнення (генералізація матеріалу та представлення результатів роботи у формі висновків).

Наукова новизна роботи полягає у спробі виявити специфіку побудови і вжитої термінології міжнародних документів на прикладі Загальної декларації прав людини (*Déclaration universelle des droits de l'homme*).

Практичне значення нашого дослідження полягає в тому, що його результати можна використовувати в курсах стилістики, дискурсивного аналізу та практики французької мови.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 66 с. (обсяг повного тексту – 59с.); кількість використаних джерел – 69.

РОЗДІЛ 1

ДЕФІНІЦІЯ ТА ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ДИСКУРС

1.1 Підходи до розуміння поняття «дискурс»

Дискурс (від франц. discours – мова) - це текст, занурений у ситуацію спілкування, в якому діяльність учасників спілкування має на увазі встановлення і підтримання контакту, емоційний та інформаційний обмін, надання впливу один на одного і переплетення комунікативних стратегій і вербальних і невербальних втілень в практиці [ЛЕС 2017, с.682].

Важливі характеристики дискурсу розкриваються при дослідженні непрямої комунікації [Дементьев 2000], тобто спілкування, зорієнтованого на неоднозначне співвідношення відправлення і одержування інформації. Дійсно, непряма комунікація дозволяє людям гнучко встановлювати адекватність значення і сенсу, тобто розуміти один одного з тим ступенем достатності, яка і потрібна в кожному конкретному випадку [Дементьев 2000].

Розвиток мови – це особливо важливий період у розвитку непрямої комунікації. Наприклад, якщо науковий і діловий дискурс підтверджують це положення, то художній і побутовий дискурс ілюструють те, що випрямлення непрямої мови є лише перехідним етапом і залежить лише від сфери спілкування.

Власне лінгвістичні вживання терміна «дискурс» самі по собі дуже різноманітні, але в цілому за ними проглядаються спроби уточнення і розвитку традиційних понять мови, тексту і діалогу [Harris с.10].

Перехід від поняття мови до поняття дискурсу пов'язаний з прагненням ввести в класичне протиставлення мови і мовлення, що належить Ф. де Соссюру, щось парадоксальне «*більш мовне*», ніж сама мова, і одночасно - більшою мірою піддається вивченню за допомогою традиційних лінгвістичних методів, більш формальне і тим самим «*більш мовне*» [Saussure 2002, с.353].

Такі категоріальні ознаки, як «мова в живому спілкуванні» і зв'язок з «людиною, яка говорить», лежать в основі розуміння дискурсу саме в європейських наукових школах. В рамках даного підходу «дискурс» спочатку ототожнювався з промовою або мовною комунікацією, потім в його інтерпретацію вирішили додати значення певного типу висловлювання, характерного для окремої соціально-історичної спільності. [Saussure 2002, с.354].

Так, Манаєнко зазначає, що «термін» дискурс »з самого початку своєї появи усіма вченими застосовувався для дослідження і опису явищ, що відносяться до мови (в сенсі соссюровської дихотомії мова - мовлення)» [Манаєнко 2009, с. 86].

Але перший клас розумінь терміна «*дискурс*» представлено головним чином в англomовній науковій традиції, до якої належить і ряд вчених з країн континентальної Європи; проте за рамками цієї традиції про дискурси як соссюровська опозиція давно вже говорив бельгійський вчений Е.Бюіссанс, французький лінгвіст Е. Бенвеніст послідовно використовував термін «*дискурс*» (discours) замість терміна «*мова*» (parole) [Бенвеніст 1974, с.448].

Другий клас вживань терміна «дискурс», в останні роки вийшов за рамки науки і став популярним в публіцистиці, сходить до французьких структуралістів і постструктуралістів, і перш за все до М. Фуко, хоча в обґрунтуванні цих вживань важливу роль зіграли також А.Греймас, Ж. Дерріда, Ю. Кристева; пізніше дане розуміння було частково модифіковано М. Пеше та ін. За цими вживаннями проглядається прагнення

до уточнення традиційних понять стилю (в тому самому максимально широкому значенні, яке мають на увазі, кажучи «стиль - це людина») та індивідуальної мови [Дерді 2013, 144 с.].

Підходи до розуміння поняття «дискурс», який розуміється як текст, занурений у ситуацію спілкування допускає безліч вимірів, тому І.В.Карасик вважає важливим розкрити це за допомогою різних позицій.

Наприклад, з позицій прагмалінгвістики дискурс являє собою інтерактивну діяльність учасників спілкування, встановлення і підтримання контакту, емоційний та інформаційний обмін, також переплетення моментально мінливих комунікативних стратегій та їх вербальних і невербальних втілень в практиці спілкування, визначення комунікативних ходів в єдності їх експліцитного та імпліцитного змісту [Карасик 2000, с.9].

З позицій психолінгвістики дискурс цікавий як розгортання перемикань від внутрішнього коду до зовнішньої вербалізації в процесах породження мовлення та її інтерпретації з урахуванням соціально-психологічних типів мовних особистостей, рольових установок і приписів.

Він зазначає, що психолінгвістів цікавлять також типи мовних помилок і порушень комунікативної компетенції. Мовностилістичний аналіз дискурсу зорієнтований на виділення реєстрів спілкування, розмежування усного та писемного мовлення в їх жанрових різновидах, визначення функціональних параметрів спілкування на основі його одиниць (характеристика функціональних стилів) [Карасик 2000, с.10]

Звісно, що тільки структурно-лінгвістичний опис дискурсу передбачає його сегментацію і направлення на висвітлення власне текстових особливостей спілкування - змістовну і формальну зв'язність дискурсу, способи перемикання теми, модальні обмежувачі (hedges), великі і малі текстові блоки, дискурсивну поліфонію як спілкування одночасно на декількох рівнях глибини тексту.

Лінгвокультурне вивчення дискурсу має на меті встановити специфіку спілкування в рамках певного етносу, визначити формульні моделі етикету і мовної поведінки в цілому, охарактеризувати культурні доміанти відповідного співтовариства у вигляді концептів як одиниць ментальної сфери, виявити способи звернення до прецедентних текстів для даної лінгвокультури [Карасик 2000, с.12].

Соціолінгвістичний підхід до дослідження дискурсу передбачає аналіз учасників спілкування як представників тієї чи іншої соціальної групи і аналіз обставин спілкування в широкому соціокультурному контексті. Ці підходи не є взаємовиключними.

За останній час поняття «дискурс» дійсно стало одним з центральних в різних гуманітарних галузях знання, тому П. Серіо виділив свої значення терміна «дискурсу» у контексті соціолінгвістичного явища наступним чином:

- еквівалент поняття «мова», тобто будь-яке конкретне висловлювання;
- вплив висловлювання на його одержувача з урахуванням ситуації;
- бесіда як основний тип висловлювання;
- мова з позиції мовця на противагу оповіданню, яке не враховує такої позиції;
- вживання одиниць мови, їх мовна актуалізація;
- соціально або ідеологічно обмежений тип висловлювань, характерний для певного виду соціуму;
- теоретичний конструкт, призначений для досліджень виробництва тексту [Серіо 1999, с. 26-27].

Отже, термін «дискурс» розуміється в сучасній лінгвістиці як близький за змістом до поняття «текст», однак підкреслює динамічність характеру, що розгортається в часі мовного спілкування; на противагу цьому, текст мислиться переважно як результат мовної діяльності, статичний об'єкт. Це когнітивно-семантичне явище, яке вивчається у вигляді фреймів, сценаріїв,

ментальних схем, когніотипів, тобто різних моделей репрезентації спілкування в свідомості.

Також «дискурс» розуміється як одночасно два компоненти: і динамічний процес мовної діяльності, вписаної в її соціальний контекст, та її результат (тобто сам текст). Іноді зустрічаються спроби замінити поняття дискурсу словосполученням «зв'язний текст», але будь-який нормальний текст є зв'язковим.

Оскільки структура дискурсу припускає наявність двох докорінно протиставлених ролей - мовця і адресата, тому сам процес мовного спілкування може розглядатися в цих двох перспективах.

1.2 Особливості дискурсивного аналізу

Вивчення соціальної ролі мови та особливостей її функціонування в суспільстві в 1990-ті рр. призвело до формування нового у зарубіжній лінгвістиці напрямку – критичного дискурс-аналізу.

Дискурс-аналіз як методологічна основа інтегрованих міждисциплінарних досліджень переживає бурхливий період розвитку. Зростаючий інтерес представників гуманітарних наук до вербальної комунікації в суспільстві свідчить про те, що ми живемо у лінгвістичну епоху.

Сам термін «дискурс-аналіз» був вперше використаний в сучасній лінгвістиці в середині минулого століття Зеллігом С. Харрісом, американським лінгвістом, одним з найбільш відомих і впливових представників другого покоління структуралістів. Він намагався поширити дистрибутивний метод з пропозиції на зв'язний текст і залучити до його опису саме соціокультурну ситуацію [Harris 1952, с.3].

Під «дискурсом» З. Харріс розумів послідовність пропозицій, виголошених (або написаних) одною (або декількома) людиною (ами) в

певній ситуації [Harris 1952, с.3]. Дослідник відзначав, що мова не реалізується в плутаних словах і пропозиціях - але в зв'язковому дискурсі - від одного слова до великого роману, від монологу до спору.

Однак, в результаті з'єднання лінгвістики, критичної соціології і психоаналізу в рамках загальних тенденцій розвитку структуралістської ідеології, дискурс-аналіз зародився як самостійна галузь наукового знання, в 1960-і роки у Франції [Красина 2018, 164 с.].

У кінці минулого століття під дискурсом розуміли зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними факторами. Лінгвістичний енциклопедичний словник дає наступне визначення дискурсу: дискурс - це зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними - прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, текст, взятий в подієвому аспекті [Арутюнова 1990, с. 136].

Проте, співвідношення понять «дискурс» і «текст» досить спірне. Вважається, що текст є продуктом людської взаємодії, процесом інтерпретації, а дискурс - це саме взаємодія, сам процес, і текст є частиною цього процесу.

Так, А.М. Каплуненко підкреслює, що дискурс є більш широким і універсальним лінгвістичним об'єктом, що охоплює не тільки мовну структуру мовного твору, але також типові параметри комунікативної ситуації, особливості комунікантів, стратегію побудови комунікації. Текст є більш специфічним і вузьким явищем, що не виходить за рамки власне структурно-сміслових параметрів мовного твору [Каплуненко 2013, с. 100].

Взагалі, дискурс-аналіз відноситься до числа найпопулярніших методів дослідження в суспільних і гуманітарних науках. Більш того, це міждисциплінарна область знання, в якій поряд з лінгвістами беруть участь соціологи, психологи, фахівці з штучного інтелекту, етнографії, літературознавці, стилісти і філософи, правознавці.

Цей метод дуже актуальний, тому що допомагає зрозуміти, як наша мова «працює» в тих чи інших життєвих ситуаціях, які ментальні процеси відбуваються в ці моменти, і як все це пов'язано з психологічними та соціокультурними факторами [Красина 2018, с.165].

Отже, дискурс - об'єкт міждисциплінарного вивчення. Крім теоретичної лінгвістики, з дослідженням дискурсу пов'язані такі науки і дослідницькі напрями, як комп'ютерна лінгвістика і штучний інтелект, психологія, філософія і логіка, соціологія, антропологія та етнологія, літературознавство і семіотика, історіографія, теологія, юриспруденція, педагогіка, теорія і практика перекладу, комунікаційні дослідження, політологія.

Незважаючи на багатозначність основного поняття, теорія критичного дискурс-аналізу є одним з найбільш актуальних напрямів сучасного мовознавства. Цей напрям ґрунтується на синтезі наукових результатів з різних галузей знань.

Незважаючи на наявність різних наукових шкіл та дослідницьких концепцій, присвячених цій теорії, всі дослідники дискурсу віддають перевагу дослідженню живого мовлення в умовах реального спілкування, а не вивченню абстрактної мовної системи.

1.3 Класифікація дискурсу

При вивченні дискурсу, як і будь-якого природного феномена, постає питання про його класифікацію: які типи і різновиди дискурсу існують. Проблема виділення типів дискурсу, так чи інакше, зачіпається в роботах багатьох дослідників. Вони пропонують свої варіанти класифікацій, засновані на різних умовах, які, в свою чергу, обумовлені особистою позицією дослідників.

Незважаючи на те, що прийти до єдиної думки в такій ситуації дуже складно, можна виявити певні позиції, з якими згодні майже всі дослідники.

Традиційним критерієм класифікації дискурсу є канал передачі інформації. Згідно з цим критерієм дискурс поділяється на усний та письмовий, проте дуже часто в реальній комунікації вони переплітаються, що дозволяє виділити також гібридний тип дискурсу, який поєднує в собі ознаки усного та письмового типів.

Більш того, в зв'язку з розвитком електронних засобів комунікації вчені ще виділяють дискурс, заснований на електронному способі передачі інформації. Наступний критерій класифікації дискурсу, який ні у кого не викликає сумніву, це кількість учасників комунікації.

Дискурс може будуватися у формі діалогу та у формі монологу, відповідно, існують діалогічний і монологічний типи дискурсу. Не варто забувати, що є ще одна форма здійснення спілкування - полілог, тобто спілкування декількох комунікантів - і вона повинна виражатися у відповідному типі дискурсу.

З позиції соціолінгвістики виділяють два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) та інституціональний. У персональному дискурсі той, хто говорить виступає як особистість, показуючи свій внутрішній світ, а в інституціональному дискурсі він становить певний соціальний інститут.

В.І. Карасик розподіляє поняття «дискурс» лише на два класи. Цей факт, що суспільні інститути істотно відрізняються один від одного і не можуть розглядатися як однорідні явища, крім того, вони історично мінливі, можуть зливатися один з одним і виникати як різновиди в рамках того або іншого типу [Карасик 2000, с.15].

До першого класу відноситься власне персональний дискурс, який дозволяє встановити релевантні ознаки соціокультурних ситуацій спілкування, типів комунікативних особистостей і способів організації тексту

і відкриває перед мовознавцями нові перспективи вивчення людини в мові [Карасик 2000, с.15].

До другого типу відноситься інституційний дискурс, який являє собою спілкування в заданих рамках статусно-рольових відносин. Стосовно до сучасного суспільства. До нього відносяться наступні види дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, рекламний, спортивний, науковий, сценічний та масово-інформаційний [Карасик 2000, с.12].

Сьогодні стало проблематично говорити про інституціональний дискурс, тому що він виділяється на підставі двох системоутворюючих ознак: метою та учасниками спілкування. Наприклад, метою політичного дискурсу – є завоювання і утримання влади; педагогічного дискурсу - соціалізація нового члена суспільства; медичного дискурсу - надання кваліфікованої допомоги хворому; юридичного – надання правової консультації громадянам та захист їх прав і свобод, і т.д.

Основними учасниками інституційного дискурсу є представники інституту (агенти) і люди, які звертаються до них (клієнти). Наприклад, це вчитель і учень, лікар і пацієнт, політик і виборець, нотаріус і клієнт.

Є різна ступінь відкритості дискурсу, наприклад, клієнти в рамках наукового, ділового та дипломатичного дискурсу не відрізняються від агентів, в той час як клієнти політичного, юридичного, медичного, релігійного дискурсу виявляють різку відміну від агентів відповідного дискурсу [Карасик 2000, с.15].

В.І. Карасик вважає, що в умовах сучасного суспільства можна виділити наступні типи інституційного дискурсу: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, військовий, педагогічний, медичний, релігійний, науковий та інші.

Крім того, дослідник зазначає, що згаданий вище список можна доповнювати і скорочувати, але громадські інститути дуже відрізняються один від одного, тому їх не можна розглядати як однорідні явища, до того ж вони історично мінливі, можуть зливатися один з одним і виникати як різновиди в рамках того чи іншого типу [Карасик 2000, с.15].

Слід зауважити, що протиставлення персонального та інституційного дискурсу - це метод дослідження. Насправді ми досить рідко зустрічаємося з абсолютно безособовим спілкуванням. Разом з тим для кожного виду інституціонального дискурсу характерна своя міра співвідношення між статусними та особистісними компонентами.

В.І. Карасик власне виділяє чотири групи ознак інституційного дискурсу:

- 1) конститутивні ознаки дискурсу;
- 2) ознаки інституціональності;
- 3) ознаки типу інституційного дискурсу;
- 4) нейтральні ознаки [Карасик 2000, с.12].

Конститутивні ознаки дискурсу отримали досить повне висвітлення в роботах з соціолінгвістики і прагмалінгвістики. Ці ознаки включають учасників, умови, організацію, способи і матеріал спілкування, тобто людей в їх статусно-рольових і ситуаційно-комунікативних амплуа, сферу спілкування і комунікативне середовище, мотиви, цілі, стратегії, канал, режим, тональність, стиль і жанр спілкування і, нарешті, знакове тілоспілкування (тексти і / або невербальні знаки) [Карасик 1992; Макаров 1998].

Інституційне спілкування - це комунікація в своєрідних масках. Саме трафаретність спілкування принципово відрізняє інституційний дискурс від персонального.

Специфіка інституційного дискурсу розкривається в його типі, тобто в типі суспільного інституту, який в колективно-мовній свідомості позначений

особливим ім'ям, узагальнений в ключовому концепті цього інституту (наприклад, політичний дискурс - влада, педагогічний - навчання, релігійний - віра, юридичний - закон, медичний - здоров'я і т.д.), зв'язується з певними функціями людей, спорудами, побудованими для виконання даних функцій, громадськими ритуалами і поведінковими стереотипами, а також текстами, виробленими в цьому соціальному світі.

Для опису конкретного типу інституційного дискурсу доцільно розглянути його наступні компоненти:

- 1) учасники;
- 2) хронотоп;
- 3) мета;
- 4) цінності (в тому числі і ключовий концепт);
- 5) стратегії;
- 6) матеріал (тематика);
- 7) різновиди і жанри.

Але, існує ще розмежування пов'язане з каналом передачі інформації, а саме - протиставлення усного та письмового дискурсу. При усному дискурсі канал - акустичний, при письмовому - візуальний. Іноді відмінність між усною і писемною формами використання мови прирівнюється до різниці між дискурсом і текстом, однак таке змішання двох різних протиставлень невиправдане.

При усному дискурсі має місце явище фрагментації: мова породжується поштовхами, квантами - інтонаційними одиницями, які відокремлені один від одного паузами, мають відносно завершений інтонаційний контур і зазвичай збігаються з простими предикаціями.

При письмовому ж дискурсі відбувається інтеграція предикації у складні речення та інші синтаксичні конструкції та об'єднання.

Незважаючи на те, що протягом багатьох століть письмова мова користувалася великим авторитетом, ніж усна, абсолютно ясно, що усний

дискурс - це вихідна, фундаментальна форма існування мови, а писемний дискурс є похідним від усного.

Крім цих різновидів дискурсу - усного та письмового - слід згадати ще одну: уявну. Людина може користуватися мовою, не роблячи при цьому ні акустичних, ні графічних слідів мовної діяльності, за Макаровою М. Л. [Макарова 2019, с. 217].

Отже, виділення персонального та інституційного дискурсу дозволяє встановити релевантні ознаки соціокультурних ситуацій спілкування, типів комунікативних особистостей і способів організації тексту і відкриття перед мовознавцями нових перспектив вивчення людини в мові.

Але інституційність не є точно певною характеристикою, а являє собою досить відносну ознаку, інтенсивність якої залежить від типу дискурсу. При визначенні ступеня інституціональності дискурсу ключовим фактором є поняття «влада», можливість та необхідність її прояви в масштабах, які є значущими для суспільства.

Ми перерахували тільки найбільш відомі і визнані типології дискурсу. Варто відзначити, що існують ще менш поширені варіанти класифікацій, проте проблематика даної роботи не вимагає настільки глибокого вивчення цього питання. У нашій роботі важливо, до якого типу дискурсу відноситься юридичний дискурс. Як уже згадувалося раніше, юридичний дискурс належить до інституціонального типу дискурсу, при цьому він може реалізовуватися як в усній, так і в письмовій комунікації, як у формі монологу, так і в формі діалогу.

А щодо видів дискурсів за розмежуванням пов'язаним із каналом передачі інформації - в усному дискурсі породження і розуміння відбуваються синхронізовано, на відміну від письмового.

В результаті, при усному дискурсі має місце залучення мовця і адресата в ситуацію, що відбивається у вживанні займенників першої та

другої особи, вказівок на розумові процеси та емоції мовця та адресата, використання жестів та інших невербальних засобів і т.д.

1.4 Розуміння терміна «юридичний дискурс»

Під юридичним дискурсом розуміється регламентована певними історичними та соціокультурними кодами (традиціями) змістотворна діяльність, спрямована на формулювання норм, правове закріплення (легітимація), регулювання і контроль суспільних відносин.

Виходячи з того положення, що дискурс - це складне комунікативне явище і з огляду на природу розвитку юридичної науки в цілому, юридичний дискурс розглядається як особливий тип інституціонального дискурсу, семіотичний простір якого характеризується сукупністю вербальних і невербальних знаків, які формують різні форми спілкування, в яких суб'єкт / об'єкт, адреса / адресант мови (або одна з цих складових) мають відношення до сфери юриспруденції.

В основі віднесення дискурсу до юридичного лежить позамовна дійсність у вигляді правової сфери діяльності, яка поділяється на різні галузі права. Право взагалі визначається як сукупність визнаних у даному суспільстві і забезпечених офіційним захистом нормативів рівності і справедливості, що регулюють боротьбу і узгодження вільних воель в їх взаємовідносинах один з одним.

Розподіл галузей права проводиться по цілому ряду підстав, таких як призначення (матеріальні і процесуальні галузі), предметна єдність (основні, вторинні, комплексні галузі), регулювання відносин (публічне право, приватне право) і т. д., при цьому кожна із зазначених великих галузей підрозділяється на більш дрібні.

Наприклад, публічне право як підсистема права, що регулює відносини, що забезпечують публічний (загальнодержавний) інтерес,

включає конституційне (виборче), адміністративне, муніципальне, кримінальне, фінансове, арбітражне, міжнародне та інші види права [Борисова 2016, с. 15].

Приватне право включає такі підгалузі, як цивільне, сімейне, банківське, трудове, торгове та інші види права.

Очевидно, що вербалізація правової діяльності та правових відносин відбувається в процесі комунікації, тобто в процесі дискурсивної діяльності. Тим важливішим є знання і розуміння правової діяльності, яка здійснюється за допомогою тієї або іншої галузі права і лежить в основі комунікації.

Типологія, заснована на галузях права, представляється досить логічною в тому, що стосується предметної підстави.

Більшість дослідників виділяють законодавчий і судовий типи юридичного дискурсу, які експліцитно відповідають його стратегіям. Виділення таких типів, як усний і письмовий юридичний дискурс [Борисова 2016, с.35], обумовлено каналом зв'язку і відноситься, на наш погляд, до параметрів ситуації спілкування.

Безсумнівно, показує характеристику юридичного дискурсу і його зв'язок з особливими «юридичними» концептами - такими як «закон», «суд», «влада», «вина» і т.д. При цьому важливі характерні для даної традиції зв'язки, що визначаються в свідомості носіїв мови між конкретними концептами і, відповідно, між видами дискурсів (наприклад, зв'язок концептів «закон» і «гріх» в українській лінгвокультурній свідомості або зв'язок правового й релігійного дискурсів) [Борисова 2016, с.26].

Юридичний дискурс відображає складні взаємини людини і суспільства і вважається одним з найактуальніших дискурсів сучасності. Дослідження юридичного дискурсу лежить на перетині різних дисциплін і пов'язане з аналізом форми, завдань і змісту дискурсу, що вживається в конкретних ситуаціях. Юридичний дискурс як різновид інституційного дискурсу являє собою статусно-орієнтовану взаємодію його учасників у

відповідності з системою рольових приписів і норм поведінки в певних ситуаціях інституціонального спілкування. Існують різні підходи до визначення юридичного дискурсу [Палашевська 2010, с. 140].

Кубрякова Е.С. визначає юридичний дискурс як діяльність, що регламентується визначеними історичними і соціокультурними кодами (традиціями), а також утворює зміст; він спрямований на формулювання норм, правове закріплення (легітимізацію), регулювання і контроль суспільних відносин [Кубрякова 2000, с.7].

Як відзначає Ларина Т.В, процеси утворення змісту, що відбуваються в межах юридичного дискурсу, пов'язані з урегулюванням соціальних відносин між індивідами і з повноваженнями (легітимністю), свободами і відповідальністю суб'єктів юридичного дискурсу [Ларина 2017, с.7].

Центром юридичного дискурсу деякі дослідники [Попова 2005; Торгашева 2011, с. 158] вважають тексти юридичних документів. Такі тексти, до яких відноситься, в першу чергу, конституція, кодекси і закони, є головними складовими юридичного дискурсу.

Можна сказати, що це теоретичний рівень юридичного дискурсу, в якому найбільшою мірою проявляються такі властивості, як клішованість і ригідність. Поза ядром юридичного дискурсу можливі кілька варіантів, так як юридичні тексти не існують самі по собі, вони входять в життя і взаємодіють з різними соціальними сферами.

Юридичні тексти можуть коментувати, обговорювати і критикувати фахівці, вони можуть бути приводом побутових розмов, а також фігурувати в художніх творах. Крім того, відбувається наукове осмислення законів і права, створюються наукові дослідження і підручники.

Юридичний дискурс, як і будь-який інший тип інституціонального дискурсу, володіє такими компонентами, як цілі, цінність, функції, учасники, різновиди і жанри.

Дослідники виділяють такі цілі юридичного дискурсу: інформаційна, аналітична, оцінна, що впливає і прогнозирає. Крім того, до цілей можна віднести забезпечення законності. Провідною цінністю юридичного дискурсу є урочистість закону. Можна також виділити підлеглі цінності, як наприклад, дотримання прав, виконання зобов'язань, забезпечення захисту і утвердження правосуддя.

Стверджується, що юридичний дискурс є специфічним видом комунікації, що функціонує в різних середовищах: судові засідання, консультації (захисник – клієнт); допити свідків в усній формі; законодавчі документи (закони, контракти, угоди); судові протоколи і рішення суду.

Це мовна діяльність (мова), якій притаманні такі характеристики:

- а) сфера її функціонування;
- б) тема і провідний мотив;
- в) комунікативна спрямованість;
- г) загальна когнітивна специфіка [Винник 2014, с.25].

Щодо функцій юридичного дискурсу, вони визначаються завдяки особливостям права як регулятивного явища. До основних функцій юридичного дискурсу відносяться прескриптивна, інформативна, аргументуюча і декларативна функції [Крапівкіна, Непомілов 2014].

Прескриптивна функція представлена в юридичних висловлюваннях, які прямо або побічно наказують реципієнту вчинити будь-які дії або утриматися від їх вчинення.

Інформативна функція міститься у висловлюваннях, які повідомляють про будь-який факт, який трапився нещодавно або прийняте рішення. Аргументуюча функція властива жанрам судового дискурсу. Декларативна функція проявляється в проголошенні певних соціальних і правових цінностей та ідей [Крапівкіна, Непомілов 2014].

І.В. Палашевська виділяє вісім функцій юридичного дискурсу, а саме регулятивну, перформативну, інформативну, презентаційну, інтерпретаційну, кумулятивну, стратегічну і кодову [Палашевська 2010, с. 146].

Регулятивна функція полягає у встановленні і збереженні норм і цінностей, які забезпечують взаємодію між інститутом та суспільством. Перформативна функція виражається в комунікативних практиках і організовує світ права.

Інформативна функція генерує і транслює смисли, що визначають суть того чи іншого інституту. Інтерпретаційна функція полягає в інтерпретації смислів комунікативних дій учасників дискурсу і відповідних правових текстів. Кумулятивна функція полягає у формуванні «інституційної пам'яті», своєрідної бази знань, що визначає ту чи іншу ділову сферу.

Для презентаційної функції характерне створення іміджу, тобто привабливості для суспільства, інституту та його агентів. Стратегічна функція має на увазі під собою вибір нормативно обумовлених комунікативних стратегій, тактик взаємодії при досягненні комунікативних цілей.

В рамках кодової функції створюється спеціальна мова, ефективна для виконання цілей і завдань інституційної діяльності. Дослідник відзначає, що такий список не є остаточним, тобто його можна продовжити. Виділені функції юридичного дискурсу взаємопов'язані і взаємозумовлені, вони проявляються в діях учасників дискурсу і реалізованих сенсах спілкування [Палашевська 2010, с. 150].

Важливою складовою будь-якого дискурсу є категорія учасників. Для юридичного дискурсу характерна велика кількість учасників, яких можна розділити на три основні групи: держава, юридичні та фізичні особи.

Держава втілює свою роль в регулюванні конкретних відносин в формі нормативних актів, котрі виголошують державну волю, обов'язкову для всіх громадян. У ролі держави можуть виступати різні офіційні органи і

представники загальної системи права, тобто нотаріус, адвокат, суддя, слідчий, оперативний працівник, інші співробітники правоохоронних органів і внутрішніх військ.

Як юридичні та фізичні особи можуть виступати позивач, відповідач, свідок, експерт, фахівець, затриманий, обвинувачений, потерпілий. Таке багатство учасників не притаманне жодному іншому виду інституціонального дискурсу.

Якщо ж мова йде про юридичні тексти, то учасниками є, з одного боку, автор (професіонал-юрист), і, з іншого боку, реципієнт. Перший створює інформаційне повідомлення, висловлюючи суть юриспруденції, другий сприймає та інтерпретує повідомлення.

Додатково можна виділити і такі характеристики юридичного дискурсу, як зв'язок з особливими «юридичними» концептами і можливі виходи в інші дискурсивні сфери, особливий набір стильових засобів і типів мовних актів, але перш за все націленість на рішення особливих комунікативних завдань, протилежних за своїм спрямуванням, - звинувачення або захист.

Отже, юридичний дискурс як текст права в динаміці, в процесі тлумачення та роз'яснення можна розглядати як комплексну систему лексичних, граматичних і синтаксичних засобів вираження, що підкоряється задачам і цілям комунікації в сфері права, характеризується специфічною термінологією й особливими юридичними категоріями. Вербалізація відбувається під час реалізації права, вивчення правових явищ, правового виховання і навчання, що у сукупності формують юридичний дискурс.

Все вищесказане дозволяє говорити про його особливості полісемантичності і поліфункціональності.

Ця властивість відзначається Т.А. ван Дейком, згідно з яким поняття дискурсу так само не чітке, як поняття мови, суспільства, ідеології, і часто

найбільш не конкретне і саме таке поняття стає найбільш вживане [Дейк 2013, 122 с.].

1.4.1 Комунікативна установка поняття юридичного дискурсу

Важливо відзначити, що в юридичному дискурсі вирішуються особливі комунікативні завдання: в обвинувальній промові прокурора - це доказове обґрунтування провини підсудного, в захисній промові адвоката - це переконання суду або присяжних в невинності підсудного, в наявності обставин, що пом'якшують його вину, або принаймні процесуальних порушень, що роблять подальше судочинство некоректним.

Саме мова права є головною складовою юридичного дискурсу, безумовно, тому що вона оперує складними, багатовимірними і специфічними поняттями. Але для того, щоб вивчити мовні особливості юридичного дискурсу, необхідно звернутися до особливостей правової мови.

Мова права або юридична мова - це один із стилів офіційної мови, це особливий мовний стиль, завдання якого полягає в нормативному регулюванні людської поведінки.

Юридична мова відрізняється стильовою багатоплановістю. Як зазначає О.В. Косоногова, юридична мова - це мова закону, нормативних і процесуальних актів попереднього розслідування і судочинства; це усна публічна юридична мова, представлена виступами прокурора і адвоката в ході судового засідання, оголошенням суддею судових рішень, публічними лекціями на правову тему; це мова судово-медичного експерта при складанні висновку судової експертизи; крім того, це мова науки, так як юриспруденція являє собою сукупність наук про право, таких як кримінальне право, міжнародне право та інші [Косоногова 2015, с.65]

Незважаючи на різноманітність підстилів, юридична мова в цілому має ряд важливих якостей. В.Б. Ісаков каже, що, перш за все, для неї характерні

точність і ясність, слова і терміни повинні використовуватися в певному сенсі, а граматичні конструкції - виключати двозначність. Також важливо, щоб юридична мова була емоційно нейтральною [Ісаков 2000].

З цього приводу, В. Отто запропонував класифікацію «шарів» юридичної мови, її внутрішню структуру, а саме:

1. Мова законів: загальні, абстрактні правові норми, призначені законодавцем, як для фахівців-юристів, так і не для юристів.

2. Мова судових рішень.

3. Мова юридичної науки і експертиз: коментарі та обговорення спеціальних питань фахівцями для фахівців.

4. Мова відомчого письмового спілкування: формуляри, пам'ятки, порядку і т. д.

5. Адміністративний жаргон: неофіційне обговорення спеціальних і полуспеціальних питань фахівцями [Otto 1981].

Але відмінною особливістю юридичної мови є саме наявність спеціальних лексичних одиниць - термінів, які можуть бути зрозумілі тільки обмеженій групі професіоналів в області юриспруденції, що сприяє збереженню смислової визначеності юридичної мови.

Юридичні терміни визначаються як слова (або поєднання слів), які є найменуваннями певних юридичних понять [Томахін 2001], або як слово або словосполучення, яке вжито у законодавстві, будучи узагальненим найменуванням юридичного поняття, має точний і певний сенс, і відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю [Піголкін 1990, с. 65].

Взагалі, це сфера, центром якої, або ядром, є тексти чинних законів, у першу чергу основних - таких як Конституція, кодекси, закони, прийняті на державному рівні [Торгашева 2011, с. 115]. У зв'язку з цим у юридичному дискурсі визначається така найважливіша характеристика, як вузькість комунікативної установки.

Як вже відзначалось, мова юридичного дискурсу являє собою один з найбільш своєрідних кодів, що традиційно використовуються в інституційному середовищі. Його унікальність виражається в широкому використанні понятійно-сміслових мовних засобів (термінів), кліше і канцеляризмів, відсутністю експресивних засобів, складністю синтаксичних структур, стійким використанням обмеженого спектра жанрово-стилістичних засобів.

Весь характерний для юридичного дискурсу «набір» мовних і стилістичних засобів, а також типів умовних актів свідчить про їх підпорядкованість меті юридичного дискурсу - нормалізації відносин між індивідами». Йому притаманні такі характеристики:

а) сфера її функціонування - область права (юридичний дискурс з необхідністю простежується всюди, де обговорюються і вирішуються правові питання);

б) тема і провідний мотив юридичного дискурсу - зміст закону і відповідність закону тій чи іншій розглянутій події;

в) комунікативна спрямованість юридичного дискурсу - це регулювання суспільних відносин;

г) загальна когнітивна специфіка юридичного дискурсу - примат фактів над цінностями [Коновалова 2008, с.24].

Л.А. Борисова визначає юридичний дискурс як комплексний взаємозв'язок багатьох текстів (типів тексту), що функціонують в межах однієї і тієї ж комунікативної сфери, а саме сфери юриспруденції [Борисова 2016, с. 135].

З точки зору Т.С. Сафроновой - це вся сукупність правових та законодавчих текстів, що реалізуються в рамках юридичної компетенції [Сафронова 2016, с. 88].

Е.А. Кожем'якін пояснює комунікативну установку як регламентовану певними історичними та соціокультурними кодами (традиціями) діяльність,

спрямовану на формулювання норм, правове закріплення (легітимацію), регулювання і контроль суспільних відносин [Кожем'якін 2011, с. 131].

Розбіжності у визначенні терміна «дискурс» проектується і на всі його дисциплінарні різновиди, включаючи дискурс саме юридичний.

Отже, юридична сфера охоплює широкий діапазон явищ: юридичні суспільства і співтовариства; юридичні суб'єкти, інститути; нормативні підсистеми, традиції; методи, засоби юридичної діяльності; юридичну етику і культуру, з приводу цього, комунікативний та прагматичний аспекти юридичного дискурсу створюють комплексне вивчення дискурсу у взаємозв'язку його когнітивних, прагмалінгвістических і мовних аспектів.

1.4.2 Жанрова специфіка юридичного дискурсу

Більш приватні відмінності між різновидами дискурсу описуються за допомогою поняття жанру. Це поняття спочатку використовувалося в літературознавстві для розрізнення таких видів літературних творів, як, наприклад, новела, есе, повість, роман і т.п. М. М. Бахтин і ряд інших дослідників запропонували більш широке розуміння терміна «жанр», що розповсюджується не тільки на літературні, а й на інші мовні твори [Бахтин 1986, с.89].

В даний час поняття жанру використовується в дискурсивному аналізі досить широко.

Спираючись на відомості про той аспект, який висвітлюється в мовленні, визначають різні типи жанрів:

– експозиторний – письмовий жанр, який інформує, описує або пояснює, застосовуючи такі типи текстів, як автобіографія, біографія, опис, есе, звіт про експеримент;

– наративний, розповідний – письмовий жанр, який розважає або розповідає історію за допомогою таких текстів, як пригоди, казка, фантазія, історичний художній твір, детектив;

– мотивуючий – письмовий жанр, який робить спроби переконати читачів підтримати певну точку зору за допомогою таких типів текстів, як реклама, редакційна стаття, мотивуюче есе, політичний шарж, аргументацію в підтримку та проти, огляд та ін.;

– процесуальний – письмовий жанр, який пояснює інструкції або директиви для виконання завдань за допомогою таких типів текстів, як закон, нормативно-правовий акт, кодекс, тощо;

– діловий – письмовий жанр, який слугує для спілкування комунікації, зв'язку, передачі ідей та інформації між особами за допомогою таких типів текстів, як діловий лист, дружній лист, інтерв'ю, запрошення, поштова картка, виступ та блог та ін.

Жанр юридичного дискурсу розуміють як процес поетапного породження тексту правничого характеру з метою виконання певної соціально-правової функції, в якому вибір лексикограматичного оформлення і риторичної організації тексту визначається цілком врегулювати відносини між державами та громадянами та функцією жанру – донести ці ідеї до мас та досягти свободи та порядку.

Взагалі, розуміння жанру як типу текстів фактично ототожнює жанр з текстом і ставить на чільне місце лінгвістичні властивості жанру. Розуміння жанру як типу соціальних дій, навпаки, відриває жанр від мови і тексту, що не відповідає його суті. Таким чином, тільки інтегральне розуміння жанру може відповідати сучасному стану науки про мову.

Досліджуючи жанри юридичного дискурсу, Гусарєв С. Д зазначає, що дії учасників дискурсу інституційно об'єктивуються у вигляді текстів-документів (наприклад, протоколи слідчих дій, обвинувальні акти, нотаріальні дії - довіреності, заповіти, повідомлення про спадщину, судові дії

- протокол судового засідання і т. п. міжнародні документи – акти, протоколи, декларації) [Гусарев 2008, с.35-40]. Сам документ при цьому може бути розглянуто як форма існування певної ситуації юридичного дискурсу.

Справа з двома вимірами одного і того ж явища - текстуального (або документального) та ситуативного.

Перше є статичним, відбитком реальної взаємодії, друге - його динамічним аспектом. Жанри дискурсу охоплюють ці два аспекти, оформляючи процес спілкування і його результат.

Гусарев С. Д. виділяє наступні письмові форми:

– законодавчий текст, договір, нормативно-правові-акти, документи, пов'язані з судочинством (судове рішення, апеляційна скарга, протокол судового засідання, справа і т. д.);

– документи фізичних та юридичних осіб (свідоцтво, паспорт, заповіт, ліцензія, посвідчення, статут і т. д.);

– юридична публіцистика, правова доктрина, тобто науковий текст [Гусарев 2008, с.35-40].

І усні жанри: юридична консультація, судовоговорення (виступ в суді обвинувача/адвоката, приведення до присяги і допит свідків, відведення, приведення до присяги і інструктування присяжних, вирок судді), допит [Коновалова 2008, с.25].

Косоногова О.В. розглядає жанрові освіти юридичного дискурсу з точки зору вербалізації суб'єкта в складових їх висловлюваннях. На думку автора, юридичні дискурсивні практики балансують між полюсами «інституційність - персональність» і роблять кордони юридичного дискурсу розмитими, а не жорстко окресленими, як вважають деякі дослідники [Косоногова 2015, с.65].

Крім чисто інституційних (закон, Конституція, судове рішення, договір) юридичний дискурс включає персоналізовані жанри з властивою їм

діалектикою інституційного і персонального (указ, акт, протокол, заповіт) [Тютюнова 2008, с.188].

Проведений аналіз різних наукових традицій, напрямків і підходів до дослідження жанру дозволяє зробити висновок про те, що жанр є інтердисциплінарною категорією, що вивчається філологією, соціологією, лінгвістикою та іншими науками, і його трактування багато в чому залежить від розуміння мови і тексту, прийнятого в цих науках.

Розуміння жанру як типу текстів фактично ототожнює жанр з текстом і ставить на чільне місце лінгвістичні властивості жанру. Розуміння жанру як типу соціальних дій, навпаки, відриває жанр від мови і тексту, що не відповідає його суті. Таким чином, тільки інтегральне розуміння жанру може відповідати сучасному стану науки про мову.

В інтегральному освітленні жанр можна охарактеризувати як сукупність / типи текстів, які мають подібні, регулярно повторювані формальні і семантичні характеристики та відображають подібні соціальні дії в регулярно повторюваних соціокультурних контекстах. Таке визначення, певною мірою врівноважує мовні, когнітивні, соціальні, культурні та комунікативні чинники в структурі жанру і дозволяє досліджувати поверхневу і глибинну структуру жанру в їх нерозривному зв'язку, пояснюючи одну через іншу [Хомутова 2010, с.150].

Досліджуючи жанри юридичного дискурсу, І.В.Палашевська зазначає, що дії учасників дискурсу інституційно об'єктивуються у вигляді текстів-документів (наприклад, протоколи слідчих дій, обвинувальні акти, нотаріальні дії - довіреності, заповіти, повідомлення про спадщину, судові дії - протокол судового засідання і т. п.). Сам документ при цьому може бути розглянуто як форма існування певної ситуації юридичного дискурсу [Палашевська 2012, с.147].

Тут ми маємо справу з двома вимірами одного і того ж явища - текстуального (або документального) та ситуативного. Перше є статичним,

відбитком реальної взаємодії, друге - його динамічним аспектом. Жанри дискурсу охоплюють ці два аспекти, оформляючи процес спілкування і його результат [Палашевська 2012, с.147].

Сучасна лінгвістика - лінгвістика інтегральна, що має на увазі використання різних підходів, методів і прийомів аналізу. Звісно ж, що і типологія жанрів юридичного дискурсу може бути представлена в інтегральному освітленні, що дозволить систематизувати наявні дані і уявити жанрове розмаїття юридичного дискурсу найбільш повно і несуперечливо.

Отже, у першому розділі ми досліджували дефініцію та підходи до розуміння поняття дискурс. Можемо підсумувати наступне:

Дискурс у загальному своєму розумінні - це зв'язний текст, який розуміється нами як семантично і граматично пов'язана послідовність пропозицій висловлювань (реплік), в усній або письмовій, монологічній або діалогічній формах, звернений до слухача/читача/спостерігача, що відображає цілісну комунікативно-мовленнєву ситуацію і враховує екстралінгвістичні фактори всіх її учасників.

Дискурс займає особливе місце в ідеології і культурі, як колективна репрезентація дійсності, що має глибоку і багатогранну природу. Багатовимірною складністю досліджуваного феномену передбачає і різні існуючі підходи до його вивчення з точки зору філософії, лінгвістики, права, психології, соціології.

Юридичний дискурс, відноситься до інституційного дискурсу в типі суспільного інституту, який в колективній мовній свідомості позначений особливим ім'ям і зв'язується з певними правовими функціями людей, громадськими ритуалами і поведінковими стереотипами, а також текстами, виробленими в цьому соціальному світі.

Його можна характеризувати як історично і культурно обумовлену комунікативно-мовленнєву діяльність, а також релевантну їй сукупність

письмових та усних текстів, спрямованих на формулювання норм, правове закріплення (легітимацію), регулювання і контроль суспільних відносин.

Диференціація різновидів юридичного дискурсу (законодавчий, юрисдикційний, дискурс загального нагляду і контролю, поліцейський, нотаріальний, дискурс адвокатури і т.д.), обумовлена: специфікою цілей та функцією комунікативної спільності в інституційній системі.

Юридичний дискурс є специфічним видом комунікації, що функціонує в різних середовищах, відноситься до процесуального жанру дискурсу, має письмову і усну форму вираження. Жанри юридичного дискурсу розрізняються за формами: усні – письмові, або ситуативні - текстуальні. Кожен з них включає свої форми, до письмових жанрів належать: законодавчий текст, договір, нормативно-правові акти, в тому числі міжнародні.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

2.1 Типи міжнародно-правових актів

Будь-яка держава може брати на себе зобов'язання та укласти контракти (акти) з іншими державами, виражаючи свою волю, відповідно до міжнародного права. Так само держава може взяти на себе міжнародні зобов'язання і набути прав та обов'язків у в рамках договірних відносин, може діяти і вчиняти в односторонньому порядку, здійснюючи владу добровільне обмеження за міжнародним правом.

Сьогодні видається той факт, що держава може, крім своїх договірних зобов'язань, брати участь в односторонньому порядку. В цьому немає сумнівів, що міжнародне право визнає існування офіційних односторонніх актів держав. Більшість із них перебувають у договірних відносинах.

Звичайно, що міжнародне суспільство постійно розвивається і міжнародне право тому мусить також трансформуватися, щоб пристосуватися до цього. Для регулювання поведінки суб'єктів відносин міжнародного права постійно вдосконалюється сама міжнародно-правова система, тим самим допомагаючи зробити більш стабільні та безпечні відносини між державами.

Міжнародно-правові акти – це вид дипломатичних документів, які не мають конкретного адресата, а тому формально не вимагають офіційної відповіді [Хабермас 2011, с.712]. На відміну від традиційної кореспонденції, ці документи не мають суворої форми. Це істотно розширює їхні можливості з точки зору характеру постановки і висвітлення проблем. Але, деякі заяви і декларації мають більш смислове навантаження, ніж традиційні документи. Вони припускають відповідну реакцію окремих держав, міжнародних

організацій.

Узгоджені позиції з актуальних проблем міжнародних відносин можуть бути зафіксовані в спільних дво-або багатосторонніх заявах і комюніке.

Окремим напрямком роботи з дипломатичною документацією є підготовка текстів міжнародних договорів. Оформлення договірних текстів багато в чому залежить від характеру змісту договору і від його видової класифікації.

Договори можуть бути політичними, економічними, науково-технічними, з культурних або правових питань і т.д. Бувають двосторонні або багатосторонні. При їх складанні використовується спеціальна термінологія і договірні поняття: «учасник», «третя держава», «сторони в договорі» і т.д.

Міжнародні договори можуть мати різні найменування: угоди, конвенції, трактати, пакти, протоколи, акти, заяви, статuti, хартії, комюніке і т.д. Однак назва договору принципового юридичного значення не має.

За структурою, незалежно від їх найменування та класифікації, договір складається з наступних елементів: назви, преамбули, основної та заключної частин, підписів сторін.

Наприклад, *modus vivendi* (від лат. спосіб співіснування) - угода про тимчасове вирішення питання, що вимагає врегулювання [Семьонкіна 2015, с.144]. Такого роду акти рідко в самому титулі та й в тексті іменуються *modus vivendi*. Суть - тимчасовий і попередній характер угоди. Зазвичай такі угоди короткострокові і припускають подальшу заміну більш ґрунтовною угодою. У цьому сенсі вони близькі до прелімінарних угод.

У літературі і на практиці часто між двома видами угод ставлять знак рівності. Тим часом вони різні в юридичному плані. Будучи тимчасовим вирішенням питання, *modus vivendi* не визначає основи майбутнього врегулювання. Сторони не пов'язані його постановами при розробці остаточного договору. Як відомо, прелімінарні угоди мають таку дію.

Наступний вид міжнародно-правового акту – це хартія (від грец. chartes - папір, грамота) в міжнародному праві означає, що міжнародний акт не має обов'язкової сили, яка формулює загальні принципи і цілі [Торгашева 2011, с.152]. Хартія це:

1) політичний документ, що виражає вимоги широкого народного руху, групи, партії і т. д.;

2) окремі міжнародні акти і угоди.

Найменування «хартія» можуть носити основоположні акти в тій чи іншій області. Договори рідко носять таке найменування. Як правило, це найменування носять не правові, а політичні акти, що мають важливе значення. Часто під назвою «хартія» приймаються урочисті резолюції міжнародних конференцій, наприклад Паризька хартія для нової Європи 1990 року, і міжнародних організацій, наприклад резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1974 г. - Хартія економічних прав і обов'язків держав [Сафронова 2016, с.88].

Інший вид актів - демарш (фр. Demarche) - надзвичайний виступ органів зовнішніх зносин однієї держави по відношенню до іншої держави [Красина 2018, с.90]. Змістом демаршу бувають: прохання, протест, вимога, пропозиція і т. п. Демарш може виражатися в заяві, напрямку ноти, меморандуму, відкликання дипломатичного представника, але зазвичай демарш робиться в тому випадку, коли дозвіл виниклого міжнародного питання не досягається в порядку нормальної дипломатичної роботи.

Далі, декларація (лат. Declaratio - заява, оголошення) - одностороння, двостороння або багатостороння заява, в якій проголошують принципи своєї зовнішньої і внутрішньої політики або заявляють про свою позицію з конкретних питань [Семхун 2016, с.69]. У деклараціях викладаються позиції по конкретній проблемі, визначаються принципи в області політики; міжнародних відносин або міжнародного права. Міжнародний Суд ООН підтвердив, що акт, іменований декларацією, може бути міжнародним

договором.

Декларація виступає як метод розробки правових стандартів та джерело міжнародних зобов'язань. Загалом, здається, добре встановлено, що держава може за допомогою декларації діяти з метою надати юридичні наслідки.

На практиці існують односторонні декларації, які незалежно від їх форми чи питання незалежно від того, чи підпадають вони під загальноприйняте законодавство, можуть містити відмову, підтвердження, протест або обіцянку. Це найпоширеніший офіційний односторонній акт держави.

На практиці більшість суттєвих односторонніх актів виражаються або містяться в декларації, яка зобов'язує обмежити дію, якою держава може прагнути виробляти юридичні наслідки в цій межі, не виключаючи можливості, що держава може здійснити матеріальний вчинок за допомогою акту: різні формальні, як, наприклад, визнання іншої держави шляхом укладення договору.

Історії відомі декларації, які були договорами і встановлювали норми загального міжнародного права, наприклад Паризька декларація про морську війну 1856 р., Санкт-Петербурзька декларація про заборону вживання розривних і запалювальних куль 1868 року, Лондонська декларація про право морської війни 1909 р. [Греймас, Курте 1983, с.76]. Велику політичну і юридичну роль грали декларації в роки Другої світової війни, наприклад Декларація Об'єднаних Націй 1942 р. зобов'язала учасників до спільних військових зусиль і не укладення сепаратного миру. Протягом століть різні держави надавали різне значення деклараціям. Більш того, один і той же уряд займав різні позиції в залежності від конкретних політичних умов.

Аналізуючи склад такого одностороннього акту, слід зазначити, що преамбула декларації завершується формулою «...*En conséquence, l'Assemblée nationale reconnaît et déclare...*» - «заявляють про наступне», а не типовою для

договорів формулою «...*nous avons convenues...*» - «погодилися, домовилися». Зміст викладається не в статтях, а в параграфах, пунктах, що є характерною рисою політичних актів. Як приклад можна послатися на: Загальну декларацію прав людини (грудень 1948 г.), що проголосила, що «*tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité*» - «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності», і Декларацію про надання незалежності колоніальним країнам і народам (грудень 1960 року), в якій говорилося, що «*tous les peuples ont le droit à l'autodétermination*» - «всі народи мають право на самовизначення», що «*ils établissent librement leur statut politique et assurent leur développement économique, social et culturel*» - «вони вільно встановлюють свій політичний статус і здійснюють свій економічний, соціальний і культурний розвиток».

У декларації відсутні протокольні статті (про набуття чинності, про термін дії та ін.).

Наступний вид міжнародно-правового акту – це пакт (від лат. Pactum - узгодження, договір) - двосторонній або багатосторонній договір з найбільш важливих політичних питань [Хабермас 2011, с.41]. Таке найменування покликане підкреслити значення, яке надається договору сторонами, створити навколо нього особливу морально-політичну атмосферу.

Р.Жене, класик французької юриспруденції вважав, що в дійсності пакт є чимось більшим, ніж договір, маючи на увазі особливу морально-політичну, а не юридичну силу. В основному, його використовують як неофіційне найменування для важливих політичних договорів, наприклад Північноатлантичний пакт. У 1949 р СРСР запропонував укласти «Пакт миру» між постійними членами Ради Безпеки ООН. Офіційно цей документ іменується пактом (установчий договір) в 1945 р Лігу арабських держав [Genet, 1932].

Характерно, що з метою надання особливого значення універсальним договорами про права людини, вони, наприклад, були офіційно названі

пактами: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.

Спільні комюніке (спільні повідомлення) - акти, що повідомляють про результати переговорів. Зростання дипломатичної активності, збільшення числа переговорів і нарад привели до значного поширення комюніке і зростання їх ролі.

Перша функція комюніке є інформаційною і складається в доведенні до відома інших держав і громадськості результатів переговорів. Друга функція - нормативна, полягає в закріпленні змісту досягнутих рішень і угод. У міру демократизації держав і міжнародних відносин перша функція набуває все більшого значення.

Про значення комюніке з важливих політичних питань свідчить та увага, яка приділяється їх формулюванню. У багатьох комюніке міститься фраза про те, що в своїх взаєминах учасники будуть керуватися положеннями, що в них містяться. У практиці різних держав комюніке може надаватися відповідне значення залежно від завдань, які прагнуть вирішувати за допомогою цього документа.

Комюніке впливають і на міжнародно-правові відносини учасників. У преамбулі міжнародних договорів часто зустрічаються вказівки на те, що вони укладені відповідно до спільного комюніке.

Ультиматум (engl. an Ultimatum) - це дипломатичний документ, в якому виражені вимоги і претензії однієї держави до іншої [Торгашева 2011, с.56]. Зазвичай ці вимоги і претензії формулюються по відношенню до дій держави в певній ситуації і його попередні пропозиції вважаються остаточними. Пред'являючи ультиматум, сторони дають зрозуміти, що в разі незгоди вдадуться до застосування сили або навіть до військового вирішення конфлікту.

Маніфест (engl. A. Manifesto) - це нота (прокламація), призначена для опублікування за якою-небудь важливою політичною подією.

Міжнародний протест - заява уряду однієї держави, що містить осуд дій уряду іншої держави яке суперечить договорам або міжнародним звичаям.

Нотифікація - від лат. *Notificare* - робити відомим - в міжнародному праві - офіційне повідомлення міністерством закордонних справ, дипломатичних (консульських) представництв, міжнародних організацій або їх посадовими особами шляхом направлення ноти або іншого документа, в яких: викладається точка зору держави по деякому міжнародному питанню; або повідомляється про політичні чи правові факти чи події.

В кінцевому рахунку дипломатична служба вирішує, що залишити в тому чи іншому документі, що видалити, яким аргументам віддати перевагу і т.д. Однак при цьому необхідно враховувати і можливі контраргументи партнера. Тому складання такого роду документів вимагає великих професійних знань та дипломатичного досвіду.

Отже, у будь-якому міжнародно-правовому (дипломатичному) документі важливі і зміст, і форма. У зв'язку з цим заслуговують на увагу техніка складання таких документів та вміння реалізувати можливості, які закладені в документах різних видів. Складання дипломатичного документа вимагає врахування багатьох факторів.

2.2 Особливості Декларації прав людини або «Déclaration universelle des droits de l'homme»

Згідно вищевказаним даним, декларація, - це обов'язковий для кожної держави документ, бо захищає кожну людину від будь-якої дискримінації. Текст, якої гарантує право на життя, гідність, рівність, безпеку, здоров'я, свободу вираження поглядів, освіту та справедливість.

Загальна декларація прав людини, «Déclaration universelle des droits de l'homme», є найважливішим з усіх документів з прав людини. Вона отримала

настільки широке визнання, що її спочатку необов'язковий характер змінився, і тепер на неї часто посилаються як на юридично обов'язковий документ звичайного міжнародного права.

Цей документ з прав людини став пробним каменем в цій сфері і надихнув світове співтовариство на прийняття десятків інших міжнародних і регіональних документів, сотень національних конституцій та інших законодавчих актів.

Саме після 4 років напруженої роботи, 10 грудня 1948 року, ООН вона була прийнята та перекладена на понад 500 мов, це один з найбільш перекладених текстів у світі. Декларація не з'являється з нізвідки. Кілька текстів в історії людських суспільств виклали правила спільного життя.

У 1789 р. У Франції Декларація прав людини перевизначила права людини: невід'ємні, основні, природні. Вони даруються людям завдяки їх існуванню. Перш ніж продовжувати, необхідно зрозуміти вирішальну відмінність між поняттями: права людини та людські права. У Декларації французькі революціонери відмовляються надавати жінкам права чоловіків.

Особливістю ЗДПЛ є її змістовне наповнення, що викладене у вигляді статей, про права людини і основні свободи, на які мають право всі чоловіки і жінки в світі, не піддаючись ніякій дискримінації. Вона охоплює як цивільні і політичні права, так і соціальні, економічні та культурні права, а саме:

- Право на рівність
- Право на захист від дискримінації
- Право на життя, свободу і особисту безпеку
- Свобода від рабства
- Право на рівність перед законом
- Право вважатися невинним, поки провина не буде доведена
- Свобода від втручання в особисте і сімейне життя, недоторканність житла і таємниця кореспонденції
- Право залишати свою країну і повертатися до неї

- Право шукати притулку від переслідувань в інших країнах
- Право на національну приналежність і свободу змінити її
- Право на вступ до шлюбу і створення сім'ї
- Право мати особисту власність
- Свобода сповідувати свою релігію та переконання
- Свобода думки і доступу до інформації
- Право на свободу мирних зборів і асоціацій
- Право на вільний вибір роботи і право вступати до профспілок
- Право на відпочинок і дозвілля
- Право на гідний людини рівень життя
- Право на освіту
- Право на участь у культурному житті суспільства

Ці права розподіляються між першим, другим і третім поколіннями. Ті, що відносяться до першого покоління, відомі як громадянські та політичні, датуються деклараціями кінця 18 століття. Вони дозволяють кожному захищатися від державних зловживань. Саме для цього існує свобода думки, вираження поглядів, думок, релігії, прав меншин, заборона дискримінації, тортур та рабства.

Права другого покоління, економічні, соціальні та культурні права, виникли в 19 столітті для захисту збіднілого та експлуатованого населення. Вони спрямовані на забезпечення задоволення всіх основних потреб та умов, що сприяють розвитку особистості, а саме, це право на працю, на соціальне забезпечення, здоров'я, навчання та захист сімей та дітей. Вони ініціюють втручання держави.

Права третього покоління, колективні чи солідарні, з'являються в 1970-х: права на розвиток, мир, чисте та здорове довкілля та право людей на самовизначення. Взагалі, кожна людина має своє бачення прав людини. Це походить з історії, культури, цінностей відповідних народів. Для того, щоб

люди могли користуватися основними правами, де б вони не жили, де б не були, ким би не були, права людини є універсальними, неподільними та невідчужуваними.

«Універсальні права» означають, що вони стосуються всіх людей скрізь і без обмежень у часі. Кожен може відстоювати всі свої права та свободи, проголошені «без будь-якої різниці, зокрема раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичної думки чи будь-якої іншої думки, національного чи соціального походження, стану, місця народження чи будь-якої іншої ситуації».

«Взаємозалежні, неподільні та тісно пов'язані»: усі права людини мають однакове значення. Ніхто не може оголосити одне право вищим за інше. Порухення одного права зачіпає інші права. Наприклад, без будинку, людина буде спати на вулиці, буде почувати себе погано, холодно, ризикує захворіти...; або наступні ситуації: дитина не ходить до школи; дорослий не може знайти роботу; порушення права на житло - призводить до порушення права на відпочинок, на охорону здоров'я, на освіту, на роботу та інше.

«Невідчужуваний або вроджений»: права людини не можуть бути відібрані. Ніколи, навіть у надзвичайних ситуаціях або під час війни. Вони невіддільні від людини, яка володіє ними при народженні, простим фактом, що вона є людиною.

У 20 столітті відбувся великий прогрес: все більше і більше країн скасовує наприклад смертну кару. Але, на жаль, у багатьох країнах також деяких ув'язують або вбивають за думку людей, досі застосовуються тортури, мільйони людей піддаються дискримінації за колір шкіри, релігію чи стать, тисячі щодня втікають від війни, щоб знайти притулок та захист в іншому місці.

Слід розуміти, що УДПЛ є ідеалом для націй і народів, які морально віддані їй. Тріумф універсальних прав стосується колективної совісті та відповідальності кожного за добро всіх. На національному рівні роль держав

є надзвичайно важливою. Вони повинні гарантувати, що кожен під їх юрисдикцією насправді користується правами, гарантованими цим текстом. Щоб сприяти застосуванню цього ідеалу, багато національних законів включили цей текст.

Декларація іноді використовується як виправдання для рішень, які їй суперечать, наприклад, відкриттю «антитеррористичних» законів. Для протидії тероризму багато держав обмежують основні свободи. На міжнародному рівні ті, хто порушує права людини, повинні бути притягнуті до відповідальності.

У Декларації також особливо підкреслюється, що саме на соціальні групи і самих громадян покладається обов'язок забезпечувати вільний і повний розвиток, а також дотримання прав і свобод інших людей. Аналогічним чином, окремі люди і держави не можуть використовувати прописані в декларації права в порушення прав людини.

Отже, без справедливості, миру, поваги до основних прав, суспільство залишиться на своєму найнижчому рівні розвитку та усі праці та зусилля будуть марними. Загальна декларація прав людини є найважливішим з усіх документів з прав людини і саме для цього розглядається ця тема. Найважливішою особливістю декларації є її характер та функція, що не було б спроможним існувати без її логічного та правильного оформлення.

2.2.1 Побудова документу

Структура Загальної декларації прав людини включає у себе преамбулу, вступні загальні принципи, на який у свій час мав вплив Кодекс Наполеона, та 30 статей, в яких викладені права людини і основні свободи, на які має право кожна людина в світі, не піддаючись ніякої дискримінації.

Французький юрист Рене Кассен, який працював над початковим проектом, підготовленим канадським вченим-юристом Джоном Пітерсом

Хамфрі, підготував його остаточну структуру, що була взята з другого проекту [Кассен 1948].

Декларація складається з преамбули, в якій викладаються історичні та соціальні причини, що привели саме до необхідності її розробки, а саме визнання гідності, яка невід'ємно відповідає всім членам людської сім'ї, та їх рівних і невід'ємних прав.

Попереднє підтверджують уривки з самого тексту Декларації:

«...La reconnaissance de la dignité inhérente à tous les membres de la famille humaine et de leurs droits égaux et inaliénables constitue le fondement de la liberté, de la justice et de la paix dans le monde...».

Основні поняття гідності, свободи і рівності встановлені у статтях 1-2:

«Tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits...».

Далі, індивідуальні права, такі як право на життя і заборону рабства і тортур встановлюють статті 3-5:

«..Tout individu a droit à la vie, à la liberté et à la sûreté de sa personne...».

Кожне слово відкреслює символічність та цілеспрямованість тексту документу.

Фундаментальна законність прав людини із зазначенням конкретних засобів правового захисту в разі їх порушення стосуються статей 6-11:

«Chacun a le droit à la reconnaissance en tous lieux de sa personnalité juridique... Toute personne a droit à un recours effectif devant les juridictions nationales compétentes contre les actes violant les droits fondamentaux qui lui sont reconnus par la constitution ou par la loi...».

Побудова речень саме цього оригінального варіанту тексту, саме французькою мовою, відображає величність цієї мови та багатство лексичних та стилістичних засобів вираження змісту тексту.

Наступні 12-17 стаття підтверджують свободу пересування та права людини по відношенню до товариств:

«...Toute personne a le droit de circuler librement et de choisir sa résidence à l'intérieur d'un Etat...».

А так звані «конституційні свободи», включаючи у себе духовні, громадські та політичні свободи, такі як свобода думки, релігії та совісті, слова і мирних об'єднань особистості, санкціонували статті 18-21:

«Toute personne a droit à la liberté de pensée, de conscience et de religion; ce droit implique la liberté de changer de religion ou de conviction ainsi que la liberté de manifester sa religion ou sa conviction, seule ou en commun, tant en public qu'en privé, par l'enseignement, les pratiques, le culte et l'accomplissement des rites».

Підтримка на право на рівень життя, передбачає додаткові пристосування в разі фізичного виснаження або інвалідності і особливо відзначає турботу про тих, хто знаходиться в материнстві або дитинстві.

Економічні, соціальні і культурні права людини, включаючи право на охорону здоров'я, закріплені у статтях 22-27:

«Toute personne, en tant que membre de la société, a droit à la sécurité sociale..Toute personne a droit au travail, au libre choix de son travail...».

Завдяки мовним засобам, документ передає сутність її прийняття, дозволяє бути доступним всьому світу. Це її певна особливість - доступність та простота викладу.

А загальні способи здійснення цих прав, області, в яких права особистості не можуть бути застосовані, встановлені у статтях 28-30:

«Toute personne a droit à ce que règne, sur le plan social et sur le plan international...Aucune disposition de la présente Déclaration ne peut être interprétée comme impliquant, pour un Etat, un groupement ou un individu, un droit quelconque de se livrer à une activité ou d'accomplir un acte visant à la destruction des droits et libertés qui y sont énoncés...».

Взагалі, структура Декларації схожа з портиком грецького храму з фундаментом, ступенями, чотирма колонами і фронтоном, таке

порівнювання зробив у свій час Рене Самуель Кассен, французький юрист, відомий як співавтор Загальної декларації прав людини та який отримав Нобелівську премію миру [Кассен 1948].

Фундаментом послужили статті 1 і 2, маючи принципи гідності, свободи, рівності і братерства. Сходи до храму, викладені у семи параграфах преамбули, як причини до появи самих принципів.

Чотири стовпці – це основна частина Декларації: право людини на життя, заборону рабства; громадянські, духовні та політичні свободи; соціальні, економічні та культурні права (Статті 1-27).

Нарешті, сам фронтон, це останні три статті, які пов'язують всю структуру Декларації, тому що саме вони підкреслюють взаємні обов'язки кожної людини один перед одним і перед суспільством, таким чином узагальнюють ідею створення та існування цього міжнародного документа.

Отже, після аналізу побудови документа, можна зробити висновок щодо його структури, а саме встановлення його виду - одностороннього акту, далі, той факт, що преамбула декларації завершується формулою «...*En conséquence, l'Assemblée nationale reconnaît et déclare...*», а не типовою для договорів формулою «...*nous avons convenues...*». Зміст викладається не в статтях, а в параграфах, пунктах, що є характерною рисою політичних актів. У декларації відсутні протокольні статті (про набуття чинності, про термін дії та ін.).

2.2.2 Специфіка термінології

Правова система будь-якої країни проходить глибокі трансформаційні процеси, які вносять в неї певні оновлення, починаючи від проблем праворозуміння й завершуючи питаннями вдосконалення форм вираження права.

Право може бути ефективним регулятором суспільних відносин лише тоді, коли його внутрішня та зовнішня форми відповідають найвищим стандартам юридичної техніки. При вирішенні цього завдання особливу роль відіграє юридична термінологія як важливий напрямок впливу юридичної теорії на практику. Але ж знання актуальних проблем юридичної термінології, її особливостей – вагома ознака фахової культури правознавця.

Класифікація термінів, які використовуються в законодавстві, є важливою в першу чергу, для впорядкування правової інформації, для подальшої автоматизації. Проте до цього часу відсутні чіткі, науково відпрацьовані критерії класифікації юридичних термінів, із врахуванням їх практичної значущості, тому будь-яка класифікація має умовний і неповний характер.

По-перше, за ступенем соціальної спрямованості та змістовністю розрізняють терміни:

- 1) Загальноживані
- 2) Спеціально-юридичні

Загальноживані терміни – звичайні, поширені найменування предметів, ознак, дій, явищ, які використовуються і мають однакове значення і в повсякденному мовленні, і в художній та науковій літературі, у ділових документах, законодавстві.

Так, наприклад, у ЗДПЛ:

la dignité inhérente, les droits égaux et inaliénables, le fondement de la liberté, de la justice et de la paix dans le monde, le barbarie, la terreur, la tyrannie et l'oppression, la discrimination, la souveraineté.

Ці слова загальновідомі й широко вживані. У законодавстві вони використовуються лише в загальноприйнятому значенні.

Загальноживані терміни ніякого спеціального змісту в собі не мають (*l'action, la réunion* тощо). Слід зазначити, що використання таких термінів є доречним, якщо їх значення очевидне для всіх і не викликає сумнівів у

контексті. Із загальної кількості термінів законодавства 80 % - це загальноновживані слова (*la vie, la liberté, la personne, l'esclavage, la torture*).

Ці терміни мають універсальний характер, оскільки слугують мовним фундаментом усього законодавства. До таких термінів, що використовуються у «Déclaration universelle des droits de l'homme» зустрічаються наступні:

les droits égaux et inaliénables; la liberté, de la justice et de la paix dans le monde; des droits de l'homme; l'humanité; le progrès social; la juridiction; та ін.

Якщо в загальному вжитку слово може позначати різні поняття, то при тлумаченні цього слова, вжитого в тексті нормативно-правового акта, з усіх можливих варіантів обирається лише один, який відповідає загальному змісту правової норми. За умови можливості різного трактування того чи іншого терміна або його неясності звертаються до його звичайного, найбільш поширеного в літературній мові значення, якщо інше не передбачено або не впливає із тексту цього акта.

Спеціально-юридичні терміни – слова та словосполучення, що належать юридичній науці і практиці, відбивють специфіку державно-правових явищ (законність, правоздатність, юридична відповідальність). Як правило, спеціальний юридичний термін створюється законодавцем, коли в літературній мові відсутнє слово, яке підходить для позначення відповідного поняття.

Велика кількість термінів, які спочатку були створені законодавцем і первісно були спеціально-правничими, у подальшому поширились у побуті, художній літературі, активно використовуються за межами юриспруденції (*l'acte, la loi, un criminel*). Вони перестали бути лише суто юридичними. Часто спеціально-юридичні терміни запозичуються з римського права або с інших розвинутих правових систем (*la contrebande, le terrorisme, la migration*).

Більше того, спеціально-юридичні правові терміни можна класифікувати ще за принципом залежності від галузі права та юридичної сили нормативно-правових актів. Наприклад:

le droit à la vie, le droit à la liberté et à la sécurité de la personne, l'esclavage, la discrimination, la discrimination raciale, les droits sociaux, les droits civils, les droits culturels, les minorités, la nation, le nationalisme, les droits politiques, le droit à la santé, le droit à l'égalité, le droit à l'exclusion de la discrimination, le droit à la vie, à la liberté et à la sécurité, à l'abri de l'esclavage, le droit à l'égalité devant la loi, le droit à la nationalité et à la liberté de changer, le droit d'entrer dans l'amant et l'établissement de la famille, le droit de la mère au pouvoir spécial et sa liberté d'expression, la liberté de pensée et d'accès à l'information, le droit à la liberté de rassemblements pacifiques et d'associations, le droit à une vibration libre des robots et le droit d'adhérer à des associations professionnelles, le droit d'amendements et d'approbations, le droit de vivre les personnes et la culture, le droit de participer à la vie suspensions.

Тобто мова йде про терміни, закріплені в декларації - це вершини спеціальної термінології. Це питання охоплює різні види міжгалузевої та галузевої термінології, але окрім галузевої та міжгалузевої термінології, існує ще так звана загальноправова термінологія [Красіна 2018, с.138]. І вона, як правило, використовується в текстах конституції, основ законодавства та кодексів. Вона охоплює терміни, властиві багатьом галузям права, й однаково ними застосовується (права й обов'язки громадян, відповідальність та ін.), в тому числі у Загальній декларації прав людини.

Галузева термінологія відображає особливості конкретної сфери регульованих суспільних відносин. Вона притаманна конкретній галузі, становить єдину основу її мови та не збігається за своєю колоритністю ні з загальноправовою, ні з міжгалузевою термінологією.

Існують такі види галузевої термінології, як:

– міжнародна;

- кримінальна;
- цивільна;
- трудова;
- сімейна, та ін.

Міжгалузева термінологія властива декільком галузям законодавства й має змішаний характер. Вона без зміни застосовується великою кількістю нормативних актів при регламентації різного роду суспільних відносин (*la responsabilité disciplinaire, le dommage matériel ou moral, та ін*). Кожен із зазначених термінологічних різновидів має нести однакове розуміння та єдність для різних галузях у межах окремого нормативного акта.

Також, оскільки основні мови, якими написані правові акти ЄС (французька, англійська), характеризуються різним ступенем синтетизму та аналітизму, то й продуктивність зазначених типів термінотворення буде різною.

Так, терміни *inaliénable, applicable, indispensable, équitable, raisonnable* утворені суфіксальним способом, наприклад наступні *indépendant, impartial, innocente, international, immixtion, information* – афіксальним способом.

Спостерігаються повні структурні відповідники. Це стосується здебільшого термінологічних словосполучень.

Терміни-словосполучення – це невід’ємна частина юридичної терміносистеми, існування якої є об’єктивною необхідністю. У них відбивається вся комплексно-структурна складність цієї наукової сфери.

Юридичні терміни, як прошарок лексики, мають перспективи майбутніх лінгвістичних досліджень, оскільки ця галузь науки характеризується постійним розвитком терміносистеми, створенням нових та трансформацією наявних термінологічних одиниць.

Дослідження показало, що найхарактернішими для юридичної термінології є дво-, та тричленні словосполучення. Кількісно найбільшу

частку серед двочленних термінів-словосполучень юридичної термінології становлять моделі “іменник + іменник”, “іменник + прикметник”.

Серед таких словосполучень у тексті Загальної декларації прав людини виявлені наступні приклади:

- моделі “іменник + іменник”, часто з прийменником:

les droits de l'homme, la conscience de l'humanité, droit à une nationalité, droit à la propriété, la liberté du vote.

- моделі “іменник + прикметник”:

les droits égaux, le respect universel, des libertés fondamentales, le statut politique, les juridictions nationales, les actes violant, un acte délictueux, les garanties nécessaires, l'âge nubile, des futurs époux, des affaires publiques, l'effort national, la coopération internationale, un travail égal.

Крім того, є моделі тричленні:

- моделі “іменник + прикметник + іменник”:

la plus haute aspiration de l'homme, les droits fondamentaux de l'homme;

- моделі “іменник + іменник + прикметник” :

l'autorité des pouvoirs publics,

- моделі “іменник + іменник + іменник ” з прийменником:

droit à la protection de la société, droit à la liberté de pensée,

Найчастіше дво- або тричленна модель включає один ядерний елемент – завжди іменник, і залежний від нього елемент – іменник або прикметник, також модель може включати два залежних від центрального слова елементи:

la liberté de réunion et d'association pacifiques.

По-друге, слід зазначити, що спостерігається тенденція до уніфікації термінів, зазвичай це прості субстантивні терміни. Приклади з Декларації це підтверджують:

la dignité, membres, droits, la liberté, la justice, la méconnaissance, le mépris, la conscience, la tyrannie, l'oppression, la reconnaissance, l'application, l'article, la raison, la conscience, le statut, la souveraineté, la sûreté, la torture,

des peines, les inhumains, les dégradants, la discrimination, les actes, la constitution, l'arrêté, la cause, un tribunal, les obligations, la culpabilité, l'assurée, des immixtions, l'honneur, la réputation, un Etat, les poursuites, le crime, une nationalité, la restriction, le mariage, la dissolution, la propriété, la volonté, des élections, l'effort, le chômage, une rémunération, des syndicats, des congés, la maladie, l'invalidité, la vieillesse, la maternité et l'enfance, des intérêts, des devoirs, la morale.

Також терміни-субстантивні синтагми:

la Déclaration universelle, les droits égaux et inaliénables, la plus haute aspiration de l'homme, relations amicales, les droits fondamentaux, l'égalité des droits des hommes et des femmes, le progrès social des conditions de vie, le respect universel et effectif, la plus haute importance, l'idéal commun, l'application universelles et effectives, le statut politique, juridique ou international, des peines ou traitements cruels, la personnalité juridique, une égale protection, les juridictions nationale.

Помітне зростання й поширення багатоконпонентних термінів зумовлене необхідністю віддзеркалення нових відкриттів, їх інноваційного впровадження у правову сферу життя соціуму.

Розвиток юридичної науки і ускладнення наукових понять викликає необхідність їх конкретизації і тим самим змушує звертатися до залучення додаткових уточнень.

Отже, зазначені підходи й концепції на визначення термінів, термінології та терміносистеми, окреслення структурних і семантичних моделей термінотворення є плідними для дослідження терміносистеми.

Розглядаючи уважніше юридичну термінологію, неважко помітити, що деякі терміни, що вживаються в одній або декількох областях права, мають різний сенс.

Професійне використання термінології забезпечує її інформативну якість, певну стабільність знакових систем. Нерозривний зв'язок

юридичних понять і відповідних їм термінів проявляється в тому, що впорядкування правової термінології, рішення її функціональних проблем неможливі без досить глибокої наукової розробки юридичних понять, їх логічного аналізу і точного визначення.

Юридичні поняття повинні бути визначені достатньо ясно. Як вірно зазначав академік В. В. Виноградов, всякі «спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, які ними виражаються, залишаються безрезультатними» [Виноградов 2005, с.190].

Тому, основна відмінність юридичної термінології від загальноживаної лексики лежить в області змісту і обумовлена семантичною єдністю одиниць, які входять до її складу. Різномірні за своєю морфологічною структурою слова відносяться до юридичної термінології, оскільки вони об'єднані однією тематикою і називають поняття, актуальні для певної області – юриспруденції, що і відрізняє юридичну термінологію від загальноживаної лексики.

Отже, у другому розділі ми провели аналіз специфіки юридичного дискурсу міжнародних документів на прикладі визначення особливостей Декларації прав людини або «*Déclaration universelle des droits de l'homme*».

Із проведеного дослідження, можемо зробити наступні висновки: ключовим завданням міжнародно-правових актів є регулювання відносин між державами та іншими суб'єктами міжнародного права.

У текстах міжнародно-правових актів формулюються їх правові обов'язки у взаєминах один з одним, а також у поводженні з окремими групами осіб в рамках державних кордонів.

Таким чином, учасникам юридичного дискурсу пропонується виконання певних інституційних дій, що тягнуть за собою правові наслідки. На рівні мови ці дії формуються і знаходять відображення в описі та їх мовних засобах – знаках, за якими ховається якийсь сенс. В цьому

проявляється інтенціональність дискурсу – вираження комунікативного наміру.

Особливості структури Декларації є надзвичайно важливими у реалізації їх лінгвістичного потенціалу. Аналіз структурних особливостей Декларації прав людини або «Déclaration universelle des droits de l'homme», дав нам змогу встановити, що їй притаманна структурна ієрархізація інформації. Окрім цього, структура тексту Декларації допомагає зосередитися саме на потрібній інформації.

Одним із невід'ємних атрибутів Декларації є спеціальна лексика, яка включає в себе саме терміни. Для юридичної термінології характерні: точність формулювань, лаконічність, системність, взаємозалежність, стабільність, значний вплив латині.

Проаналізувавши текст декларації, були виявлені 2 основних види термінів, які найчастіше зустрічалися – загальноприйняті юридичні терміни і спеціально-юридичні, в тому числі вузькоспрямовані (галузеві).

Що стосується структури термінів, бачимо, що це переважно субстантивні синтагми, які мають просту одночленну структуру, але зустрічаються також дво- і тричленні субстантивні синтагми, за допомогою яких текст набуває багатозначності, уникає тавтологію, коли залежні елементи розширюють та уточнюють значення конкретних юридичних термінів.

ВИСНОВКИ

У результаті роботи було виявлено, наступне.

Дискурс у загальному своєму розумінні – це зв'язний текст, який розуміється як семантично і граматично пов'язана послідовність пропозицій висловлювань (реплік), в усній або письмовій, монологічній або діалогічній формах, звернений до слухача/читача/спостерігача, що відображає цілісну комунікативно-мовленнєву ситуацію і враховує екстралінгвістичні фактори всіх її учасників.

Його можна характеризувати як історично і культурно обумовлену комунікативно-мовленнєву діяльність. Юридичний дискурс є специфічним видом комунікації, що функціонує в різних середовищах, відноситься до процесуального жанру юридичного дискурсу, має письмову і усну форму вираження. Дискурс - це багатогранний і складний феномен, який за свою довгу історію мав різні трактування та інтерпретації. Дискурс є предметом вивчення багатьох гуманітарних наук, що відбивається в різноманітті підходів до вивчення цього поняття. Однак, незважаючи на численні дослідження в цій області, дискурс так і не має загальноприйнятого визначення і чіткої класифікацію.

Так, В.І. Карасик розподіляє всі види дискурсу на два класи. До першого класу відноситься власне персональний дискурс, який дозволяє встановити релевантні ознаки соціокультурних ситуацій спілкування, типів комунікативних особистостей і способів організації тексту, а до другого типу відноситься інституційний дискурс, який являє собою спілкування в заданих рамках статусно-рольових відносин.

Виділення персонального та інституційного дискурсу дозволяє встановити релевантні ознаки соціокультурних ситуацій спілкування, типів комунікативних особистостей і способів організації тексту і відкриває перед мовознавцями нові перспективи вивчення людини в мові.

Саме до інституціонального класу відноситься юридичний дискурс – мова якого являє собою один з найбільш своєрідних кодів, що традиційно використовуються в інституційному середовищі. Його унікальність виражається в широкому використанні понятійно-смыслових мовних засобів (термінів), кліше і канцеляризмів, відсутністю експресивних засобів, складністю синтаксичних структур, стійким використанням обмеженого спектра жанрово-стилістичних засобів.

Коли мова йде про мову права, юристи виявляються заручниками двох тенденцій, що йдуть в діаметрально протилежних напрямках. З одного боку, необхідність дотримання термінологічної строгості і точності правового дискурсу з тим, щоб уникнути двозначностей і спотворень.

З іншого боку, необхідність забезпечити доступність і ефективність юридичного дискурсу для неспеціалістів, щоб мова права не була «*obscure, désuète, archaïque*» (темною, застарілою, архаїчною), незрозумілою, важкою і суто специфічною.

Юридичний дискурс як вид інституційного типу дискурсу володіє всіма притаманними йому компонентами: цілі, цінності, функції, категорія учасників, жанри.

Щодо поняття жанру юридичного дискурсу – його розуміють як процес поетапного породження тексту правничого характеру з метою виконання певної соціально – правової функції, в якому вибір лексикограматичного оформлення і риторичної організації тексту визначається ціллю врегулювати відносини між державами та громадянами та функцією жанру – донести ці ідеї до мас та досягти свободи та порядку.

Жанрові форми юридичного дискурсу відрізняються великою різноманітністю, але умовно їх можна поділити на дві великі групи – це ситуації спілкування учасників юридичного дискурсу – усні жанри, і тексти юридичного характеру, тобто письмові жанри.

Обраний нами жанр юридичного дискурсу є письмовим і

об'єктивується у вигляді текстів-документів, в даному випадку – міжнародних документів, до яких саме відноситься декларація. Вона виступає як метод розробки правових стандартів та джерело міжнародних зобов'язань.

У ході дослідження виявлено, що у деклараціях викладаються позиції по конкретній проблемі, визначаються принципи в області політики, міжнародних відносин або міжнародного права.

Після аналізу побудови документа, його структури, можемо побачити, що специфічними для такого виду текстів є:

- декларація являє собою односторонній акт,
- що преамбула декларації завершується формулою «...*En conséquence, l'Assemblée nationale reconnaît et déclare...*», а не типовою для договорів формулою «...*nous avons convenues...*».
- зміст викладається не в статтях, а в параграфах, пунктах, що є характерною рисою політичних актів.

Декларація є одним з найважливіших документів у світі, тому що вона на міжнародному рівні виділяє права людей, їх свободи. Завдяки лексичним засобам, текст декларації обертає свою функціональну та змістовну сутність.

В основі юридичного дискурсу лежить мова права. Мова права характеризується точністю, ясністю, ригідністю і великою кількістю юридичної термінології. Існує чітка класифікація юридичної термінології, яка включає в себе терміни, що позначають правові інститути, документи, види покарань та ін.

Терміносистема у Декларації характеризується в двох аспектах: за сферами широкого, або спеціального вживання та за структурними особливостями.

За сферами вживання термінологія декларації складається з 2 основних видів, які найчастіше зустрічалися – загальноприйняті юридичні терміни і спеціально-юридичні.

Загальноовживані терміни – звичайні, поширені найменування предметів, ознак, дій, явищ, які використовуються і мають однакове значення і в повсякденному мовленні, і в художній та науковій літературі, у ділових документах, законодавстві.

Спеціально-юридичні правові терміни мають лише специфічне юридичне значення характерне для певного правового поняття.

В структурному плані юридичні терміни декларації є переважно субстантивними синтагмами, простими, які включають лише іменник, і дво- або тричленними, які включають центральний елемент - іменник і залежні від нього елементи, виражені іменниками, прикметниками, або також субстантивними синтагмами.

Маючи за основу оригінальний текст Загальної декларації прав людини, у ході аналізу юридичної терміносистеми, можна прийти до висновків, стосовно її загальноовживаності та приналежності до певної галузі права, а саме – міжнародному.

Взагалі, будь-який документ – це письмове підтвердження та доказ існування певних ідей. Тому саме Загальна декларація прав людини є джерелом набуття нами, людьми, своїх прав, свобод, та будь-яких життєвих переконань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акимова О. В. Типология дискурса в профессиональной коммуникации. *Актуальные проблемы теории коммуникации*. СПб. 2014. С. 253
2. Андрущенко В. П., Скубашевська О. С. Мовні стратегії як чинник освітніх інновацій. *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць, Київ. 2010. № 35. С. 135–136.
3. Антонова О. В. Стратегічна компетентність державних службовців: монографія. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. 340 с.
4. Антонюк Л. Л., Василькова Н. В. та ін. Компетентісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. К.: Інститут вищої освіти КНЕУ імені Вадима Гетьмана. 2016. 66 с.
5. Бахтин М. М. К методологии гуманитарных наук. *Эстетика словесного творчества*. 2-е изд. Москва : Искусство, 1986. С. 381 – 393.
6. Бенвенист Э. *Общая лингвистика*. Москва: Прогресс, 1974. 448 с.
7. Бовдир О. С. Розвиток комунікативної культури майбутніх юристів як основа професіоналізму. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць* редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2014. Випуск 24. С. 96–100.
8. Богушевич Д. Г. Опыт классификации эпизодов вербального общения. *Языковое общение: Процессы и единицы*. Калинин: Издательский дом ХОРС, 1988. С.12

9. Бориснев С. В. Социология коммуникации: учебн. пособие для вузов. М.: Юнити-Дана. 2013. 270 с.
10. Борисова Л.А. Юридический дискурс: основные характеристики. Язык, коммуникация и социальная среда. Воронеж: ВГУ, 2016. С. 133-151.
11. Винник О. Стратегія інтелектуалізації в сучасному англomовному дискурсі програмування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. Острог, 2014. № 48. С. 28.
12. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса. Собр. соч. М.: Педагогика, 2001. Т. 1. С. 1136
13. Глуценко П. П., Кулин А. В. Сборник международно-правовых актов, регулирующих ведение военных действий на море. Л., 1986. 76 с.
14. Греймас А.Ж., Курте Ж. Семиотика. *Объяснительный словарь теории языка*. М.: Радуга, 1983. С. 481-550.
15. Гусарев С. Д. Актуальні питання сучасного розвитку юридичної науки в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 4. С. 35-40.
16. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: теоретичні, практичні та деонтологічні аспекти: навчальний посібник. К.: Знання. 2015. 655 с.
17. Дейк Ван Т.А. Язык, познание, коммуникация. М: БГК им. И.А.Бодуэна де Куртенэ, 2013. 381 с.
18. Дейк Ван Т.А. До визначення дискурсу. URL: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm> (дата звернення 07.06.2020).

19. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукати істину в науках (Пер. з фр. В. Адрушка і С. Гатальської). Київ: «Тандем», 2001. 101 с.
20. Декларация Объединённых Наций. Подписание в Вашингтоне декларации двадцати шести государств. 01.01.1942. URL: <https://cutt.ly/ctNKbd2>. (дата звернення 10.06.2020)
21. Дементьев В.В. Непрямая коммуникация и ее жанры. Саратов: изд-во Сарат. ун-та, 2000. с.
22. Демьянков В.З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века. URL: [http:// infolex.ru/DOMINAT.html](http://infolex.ru/DOMINAT.html) (дата звернення 02.05.2020).
23. Дерді Е.Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : дис.канд. філол. наук : 10.02.04. К. 2013. 284 с
24. Исаков В. Б. Язык права юрилингвистики. / Под ред. Н. Д. Голева. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та. 2000. с.45
25. Каплуненко А.М. Курс дискурса: под флагом Фуко. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2013. №4. С. 9-18.
26. Карасик В.И. О типах дискурса. Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: Сб. науч. тр. Волгоград: Перемена. 2000. С.5-20.
27. Кибрик А.А., Плунгян В.А. Функционализм. *Фундаментальные направления современной американской лингвистики*. Под ред. А.А.Кибрика, И.М.Кобозевой, И.А.Секериной. М.:Язык славянских культур,1997. С.10
28. Кожемякин Е.А. юридический дискурс как культурный феномен: структура и смыслообразование юрилингвистики. *Право как*

- дискурс, текст и слово: межвуз. сборник научн. тр.* Кемерово.2011. С. 131-145.
- 29.Козуб Р. Лінгвопрагматичний потенціал комунікативних стратегій у контексті формування політологів. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* Львів. 2016. № 2. С. 59.
- 30.Коновалова Н.В. Глобальные категории когерентности и интертекстуальности в юридическом дискурсе. Челябинск. 2008. 25 с.
- 31.Косоногова О.В Характеристики юридического дискурса: границы, содержание, параметры. Историческая и социально-образовательная мысль. 2015.7 (1): С. 61-68.
- 32.Косоногова О.В. Юридический дискурс: лингвопрагматика имени собственного: знание, понимание, умение. *Проблемы филологии, культурологии и искусствознания.* 2018. №3. С. 188-192.
- 33.Крапивкина О.А., Непомилов Л.А. Юридический дискурс: понятие, функции, признаки. *Гуманитарные научные исследования.* 2014. URL: <http://human.snauka.ru/2014/09/7855> (дата звернення 20.08.2020)
- 34.Красина М.Н. *Дискурс, дискурс-анализ и методы их применения в междисциплинарных проектах.* Вестник ТвГУ. Серия "Филология". 2018. № 2. С.159-165
- 35.Кубрякова Е.С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике. *Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональный и структурный аспекты.* М.: издательство, 2000. С. 7–25.
- 36.Макарова М. Л. Дискурсивный анализ в современной лингвистике. 13.00.02. М.:издательство, 2019. 217 с.
- 37.Манаенко Г.Н. Дискурс: текст или деятельность по созданию текста. *Язык. Дискурс.* Ростов-на-Дону: Пед. ин-т ПФУ. 2009. С. 86-89.

38. Падучева Е.В. *«Вопросы языкознания»*. № 3. 2008 г. С. 1-20
39. Палашевская И. В. *Функции юридического дискурса и действия его участников*. Самара. 2010. № 5 (2) (37). Т. 12. С. 535-540
40. Палашевская И.В. История и филология. *Вестник Удмуртского университета*. Ижевск: Удмуртский государственный университет. 2012. Т. 2. С. 146–151.
41. Пиголкин А. С. *Язык закона*. М.: Я 41 Юрид.лит., 1990, с.
42. Понтон Д., Ларина Т.В. Дискурс-анализ в 21 веке: теория и практика (II). *Вестник Российского университета дружбы народов*. Серия: Лингвистика. 2017. Т. 21. № 1. С. 7—21.
43. Попова Л.Е. *Юридический дискурс как объект интерпретаций: семантический и прагматический аспект: дис. канд. филол. наук*. Краснодар. 2005. с.
44. Сафронова, Т.С. Особенности понятия «Юридический дискурс». *Современные тенденции развития науки и технологий*. Периодический научный сборник. 2016. № 5-4. С. 86-91.
45. Сдобников В.В. *Перевод и коммуникативная ситуация: монография*. 3-е изд. стер. Москва: ФЛИНТА: Наука. 2016. 464 с.
46. Семхун А. Проблема перевода юридического термина на русский, французский и арабский языки. Оран. 2016. 138 с.
47. Семьонкіна І. А. Специфіка англomовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу. *Вісник ХНУ*, 2015. №896. С. 181 — 184
48. Серио П. Как читают тексты во Франции. Квадратура смысла. *Французская школа анализа дискурса*. М.: Прогрес. 1999. С. 14-53.
49. Тележкіна О. О., Лисенко Н. О. та ін. *Ділове спілкування: усна і писемна форми: навч. посіб. Х.: Смугаста типографія*. 2015. 383 с.
50. Торгашева М.В. *Функционально-стилистические особенности юридического дискурса юрилингвистики 11: Право как дискурс*,

текст и слово: межвузовский сборник научных трудов. Кемерово 2011.С. 157-162

- 51.Торгашева, М.В. Функционально-стилистические особенности юридического дискурса юрилингвистики 11: *Право как дискурс, текст и слово: межвузовский сборник научных трудов.* Под ред. Н.Д.Голева та К.І. Бринева. Кемерово, 2011. С. 157-163.
- 52.Тютюнова О.Н. коммуникативные стратегии и тактики судебного дискурса. автореф. Дис. канд.фил.наук.Волгоград. 2008. 19 с.
- 53.Хабермас Ю. Между натурализмом и религией. *Философские статьи.* М.: Весь мир 2011. 336с.
- 54.Хартія економічних прав та обов'язків держав. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_077 (дата звернення 15.09.2020)
- 55.Хомутова Т.Н. Научный текст. Интегральный подход: Монография Челябинск. Южно-Уральский гос. ун-т 2010. 333 р.
- 56.Шовковий В., Шовкова Т. Стратегічна компетентність як предмет лінгводидактичної дискусії. *Наукові записки.* Серія: педагогіка. Київ. 2017. № 4. С. 22–24.
- 57.Biber, D. Variation across Speech and Writing. Cambridge. Cambridge University Press. 1988. p.229
- 58.Carrol J. Language, thought and reality. Selected writings of Benjamin Lee Whorf The M.I.T. Press. 1978. 278 p.
- 59.Chomsky N. Language and problem of knowledge. The Managua lectures. N.Y. The MIT Press, 1988. 215 p.
- 60.Otto Walter. The paradox of a technical language. *Public usage.* Таре. II, Stuttgart: Klett-Cotta, 1981, P. 44-57.
- 61.Saussure F. de. *Écrits de linguistique générale, établis et édités par Simon Bouquet et Rudolf Engler, avec la collaboration d'Antoinette Weil.* Paris : Gallimard, «Bibliothèque des idées». 2002. 353 p.

62. *Traité de Diplomatie et de Droit Diplomatique*. By Raoul Genet. Paris: A. Pedone, 1932. Tome III, 603 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

63. Арутюнова Н.Д. Дискурс. *Лингвистический энциклопедический словарь*. / Гл. ред. В.Н. Ярцева. М.: Советская энциклопедия. 1990. С. 136-137
64. ЛЭС – Лингвистический энциклопедический словарь под ред. В. Ярцевой. М. : Энциклопедия, 2017. 682 с.
65. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-діскурсивної лінгвістики. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна 2011. 196 с.
66. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І. Р. Вихованець та ін. К.: Наукова думка, 1978. Т. 9. 712 с.
67. Томахин, Г. Д. США: Лингвострановедческий словарь. М. Рус. яз., 2001. 576 с.
68. Dijk T. van *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London : Sage, 1998. 390 p.
69. Harris Z.S. Discourse analysis. *Language*. Vol. 28. P.1 – 30

RÉSUMÉ

Le sujet de notre recherche est la caractéristique du discours juridique français sur l'exemple des documents internationaux.

L'objet d'étude représentent des moyens linguistiques d'expression du discours juridique des documents internationaux en français.

Les objectifs consistent en analyse de la terminologie juridique française dans les documents internationaux sur l'exemple de la Déclaration universelle des droits de l'homme.

Le discours juridique français est un type particulier de communication. Le genre de discours juridique choisi est objectivé sous forme de textes-documents, en l'occurrence des documents internationaux auxquels appartient la déclaration.

Il sert de méthode pour développer des normes juridiques et est une source d'obligations internationales. Au cours de la recherche, il a été révélé que les déclarations énoncent des positions sur un problème spécifique, définissent des principes politiques; relations internationales ou droit international.

Les particularités de la structure de la Déclaration consistent surtout en hiérarchie structurelle de l'information.

Les termes juridiques sont des moyens linguistiques d'exercer une influence, de convaincre le lecteur, d'attirer l'attention aux problèmes. Le système terminologique de la Déclaration universelle des droits de l'homme est divisé en deux groupes généraux, selon les domaines d'utilisation et les caractéristiques structurales. Par domaines d'application, la terminologie de la Déclaration se compose de 2 types principaux, qui sont les plus courants - les termes juridiques courants et les termes juridiques spéciaux.

Du point de vue de la structure les termes juridiques du document sont exprimés surtout par des noms ou par des groupes nominaux dans lesquels les noms contiennent un ou deux compléments.

***Mots-clés:** le discours juridique, l'influence, la norme, le terme, les moyens linguistiques, le vocabulaire juridique, le genre du discours juridique, des principes politiques, le droit international, les moyens lexicaux.*

